

KARTLÄGGNING OCH RAMVERK FÖR UPPFÖLJNING FÖRÄLDRASKAPSSTÖD

3 april 2019

Bringing Ingenuity to Life
paconsulting.com

INNEHÅLL

SAMMANFATTNING	4
<hr/>	
1 INLEDNING	5
<hr/>	
1.1 BAKGRUND	5
1.2 SYFTE	5
1.3 AVGRÄNSNINGAR	5
1.4 TILLVÄGAGÅNGSSÄTT	6
2 KARTLÄGGNING AV FÖRÄLDRASKAPSSTÖD PÅ KOMMUNNIVÅ	8
<hr/>	
2.1 ÖVERGRIPANDE SLUTSATSER	8
2.2 ERBJUDANDE AV FÖRÄLDRASKAPSSTÖD I KOMMUNERNA	10
2.3 ETT TILLGÄNGLIGT STÖD	12
2.4 ETT KUNSKAPSBASERAT ARBETSSÄTT	15
2.5 EN STÖDJANDE ORGANISATION	17
2.6 BARNS RÄTTIGHETER, JÄMSTÄLLDHET OCH JÄMLIKHET I HÄLSA	20
2.7 UPPFÖLJNING AV FÖRÄLDRASKAPSSTÖDSOMRÅDET	21
3 RAMVERK FÖR UPPFÖLJNING AV FÖRÄLDRASKAPSSTÖD	27
<hr/>	
3.1 SYFTE OCH UTGÅNGSPUNKTER	27
3.2 CENTRALA FRÅGESTÄLLNINGAR OCH HUVUDSAKLIGA ALTERNATIV	27
3.3 ANALYS OCH SLUTSATSER UTIFRÅN KARTLÄGGNING	28
3.4 RAMVERK FÖR UPPFÖLJNING	32
APPENDIX	33
<hr/>	
INTERVJUFRÅGOR	33

SAMMANFATTNING

En kartläggning av kommuners lokala förutsättningar för att arbeta med föräldraskapsstöd har genomförts genom intervjuer med tio kommuner. Kartläggningen ska ligga till grund för Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöds (MFoF) uppdrag att följa upp den nationella strategin för ett stärkt föräldraskapsstöd och för uppdraget att ta fram och utveckla indikatorer inom föräldraskapsstödsområdet som ska möjliggöra uppföljning över tid. Utifrån kartläggningen har ett förslag till ramverk för uppföljning också tagits fram.

Inom ramen för kartläggningen framkommer att olika individer menar olika saker när de använder begreppet föräldraskapsstöd. Föräldraskapsstödsprogram är den vanligaste typen av universellt stöd som kommunerna erbjuder. Riktat stöd, vilket består av selektivt och indikerat stöd, förekommer också. Det indikerade stödet till föräldrar med behov av individuellt stöd uppfattas vara integrerat i socialtjänstens ordinarie arbete och tenderar att bedrivas separat från universella stödet.

Kartläggningen visar att alla kommunerna arbetar för att åstadkomma ett tillgängligt föräldraskapsstöd. Kommunerna som deltog i kartläggningen har dock generellt inte ett helhetsperspektiv när de arbetar för att öka tillgängligheten till föräldraskapsstöd. Kommunernas föräldraskapsstödsprogram riktar sig till olika åldersgrupper, men inte i lika stor utsträckning till föräldrar med barn i tonåren. Speciellt saknas föräldraskapsstöd till föräldrar med barn i gymnasieåldern. Det är vanligt förekommande att kommuner uppger att de utformar insatser utefter behov som uppstår längs vägen, men det saknas ofta en proaktiv behovsanalys.

De intervjuade kommunerna arbetar generellt inte systematiskt för att säkerställa att det föräldraskapsstöd som erbjuds baseras på bästa tillgängliga kunskap. Det finns behov av mer vägledning från nationell och regional nivå. Bedömningen är att utvecklingen av arbetet med föräldraskapsstöd inte kommit så långt att inhämtning och implementering av ny kunskap har formaliserats i

kommunerna. Stödet från Länsstyrelserna i form av konferenser och utbildning uppskattas, men hur mycket stöd man får tycks variera i landet.

Kartläggningen visar att ungefär hälften av kommunerna som intervjuats upplever att deras verksamhet är organiserad på ett sätt som stödjer arbetet med föräldraskapsstöd. Flera lyfter att föräldraskapsstöd är ett prioriterat område och upplever att arbetet bedrivs på ett långsiktigt sätt. Framgångsfaktorer uppfattas vara att ha en dedikerad resurs som arbetar med samordning av föräldraskapsstöd, att ha sammanställt en handlingsplan/ett styrdokument som tydliggör riktning och ansvar samt att ha en ordinarie budget för arbetet (inte endast projektmedel). Det framkommer dock att merparten av kommunerna ser utmaningar i att samverka inom kommunens organisation relaterat till arbetet med föräldraskapsstöd. Ett generellt problem som lyfts är att arbetet tenderar att bedrivas i stuprör. Vidare varierar det hur mycket kommuner samverkar med Länsstyrelserna.

Vad gäller uppföljning av det föräldraskapsstödjande arbetet visar kartläggningen att uppföljningen framförallt utgörs av kursuppföljningar av föräldraskapsstödsprogrammen. Det saknas dock generellt övergripande uppföljningar av arbetet med föräldraskapsstöd, där både det universella, selektiva och indikerade stödet följs upp. Kartläggningen påvisar också att det finns behov av stöd för uppföljning från nationell eller regional nivå. Den generella inställningen bland kommuner är att de tror att det skulle vara bra om uppföljningen efterfrågas från nationell eller regional nivå för att få uppföljningen att ske på ett strukturerat sätt. Kommunerna önskar använda resultatet av uppföljningar till generell verksamhetsutveckling i högre grad, till att öka synligheten och legitimiteten av föräldraskapsstödsområdet samt till att jämföra sig med andra kommuner. En viktig iakttagelse är att ommunerna inte har en tydlig uppfattning om vad de önskar ha för målsättningar för arbetet i dagsläget.

1 INLEDNING

1.1 BAKGRUND

Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF) är en kunskapsmyndighet inom föräldraskapsstödsområdet sedan 2015 och har i uppdrag att stödja genomförandet av och följa upp den nationella strategin för ett stärkt föräldraskapsstöd. Den nationella strategin utgår från tre målområden; ett tillgängligt stöd, ett kunskapsbaserat arbetssätt och en stödjande organisation. Utöver de tre målområdena lyfter strategin tre perspektiv som ska genomsyra arbetet med föräldraskapsstöd: barns rättigheter, jämställdhet och ett jämställt föräldraskap och jämlikhet i hälsa. MFoF har dessutom fått i uppdrag att ta fram och utveckla indikatorer inom föräldraskapsstödsområdet som ska möjliggöra uppföljning över tid.

1.2 SYFTE

Syftet med det uppdrag som redovisas i denna rapport har varit att genomföra en kartläggning av:

- Hur kommuner arbetar med föräldraskapsstöd med utgångspunkt i vad som lyfts fram i den nationella strategin för ett stärkt föräldraskapsstöd.
- Hur kommuner arbetar med uppföljning av föräldraskapsstödsområdet.
- Hur kommuner önskar arbeta med uppföljning av föräldraskapsstödsområdet.

Syftet har också varit att ta fram ett förslag till ramverk för uppföljning som primärt ska baseras på kartläggningen. Utgångspunkten har varit att ramverket ska innehålla ett förslag på vad som bör följas upp inom föräldraskapsstödsområdet och att det ska kunna appliceras på alla kommuner.

Förslaget till ramverket för uppföljning har tagits fram för att stötta MFoF i det ovan beskrivna uppdrag som

handlar om att stödja genomförandet av och följa upp den nationella strategin för ett stärkt föräldraskapsstöd. Det har också tagits fram för att i förlängningen bidra till utvecklingen av relevanta indikatorer som gör det möjligt att följa upp och se utvecklingen över tid. MFoF:s uppdrag om indikatorer gäller även myndighetens andra verksamhetsområden familjerådgivning, familjerätt och internationella adoptioner. I denna kartläggning är dock fokus på arbetet med föräldraskapsstöd.

Kartläggningen har genomförts för att MFoF ska få kunskap om lokala och regionala förutsättningar inför uppföljningen av den nationella strategin för ett stärkt föräldraskapsstöd.

Fokus för kartläggningen

1.3 AVGRÄNSNINGAR

Följande är avgränsat i kartläggning och/eller ramverk för uppföljning:

- Kartläggning av och ramverk för uppföljning av föräldraskapsstöd ur något annat perspektiv än nationella strategin för ett stärkt föräldraskapsstöd.
- Uttömmande kartläggning av hur andra aktörer än kommuner arbetar med föräldraskapsstöd samt av hur sådana aktörer arbetar och önskar arbeta med uppföljning av föräldraskapsstödsområdet.

Informationsinsamling till kartläggningen har i första hand skett från kommuner.

- Ett ramverk för uppföljning som baseras på en uttömmande utredning av MFOF:s behov, t.ex. relaterat till myndighetens hela uppdrag inom föräldraskapsstöd eller relaterat till utvecklingen av indikatorer inom andra områden än inom föräldraskapsstöd. Arbetet med att utveckla indikatorer inom andra områden har enligt MFOF ännu inte kommit så långt.
- Ett ramverk för uppföljning som baseras på en utredning av hur kommunernas övriga styrning och uppföljning (d.v.s. ej kopplat till föräldraskapsstöd) fungerar.
- Ett ramverk för uppföljning som baseras på en uttömmande utredning av hur uppföljning går till inom liknande ämnesområden såsom t.ex. inom folkhälsoområdet.
- Ett ramverk för uppföljning som omfattar hur uppföljning rent praktiskt ska gå till.

Observera att denna rapport för enkelhetens skull genomgående använder ordet "uppföljning" för alla typer av uppföljningar och utvärderingar. Rapporten har alltså en vid definition av begreppet uppföljning.

1.4 TILLVÄGAGÅNGSSÄTT

Kartläggningen och framtagande av ramverket för uppföljning har genomförts i tre olika faser av PA Consulting Group; en definitionsfas, en informationsinsamlingsfas och en analysfas.

1.4.1 Definitionsfas

Under definitionsfasen sattes ramarna för genomförandet. MFOF hade valt ut tio kommuner i samråd med Länsstyrelserna och SKL utifrån befolkningsstorlek, förutsättningar och geografisk spridning över landet. Enligt MFOF var det första steget i urvalsprocessen att via Länsstyrelserna i varje län samla in förslag på kommuner som skulle kunna ingå i kartläggningen. Såväl kommuner som är långt framme i sitt arbete med föräldraskapsstöd, som de som inte kommit lika långt efterfrågades. Det kommunicerades även till Länsstyrelserna att kommunerna gärna kunde ha varierande befolkningstäthet och –struktur, geografisk yta samt placering i landet. De förslag som kom in granskades sedan utifrån SKL:s kommungruppsindelning för att få en någorlunda jämn spridning av olika typer av kommuner. Det slutliga förslaget på de tio kommunerna stämde till sist av med Länsstyrelsernas nationella samordnare för föräldraskapsstöd samt SKL.

Därefter slumpade PA Consulting Group med hjälp av en Excel-funktion fram vilka sex kommuner som skulle intervjuas på plats respektive vilka fyra som skulle intervjuas per telefon/Skype. De utvalda kommunerna kontaktades sedan via mail och telefon

och intervjuer bokades in. Intervjuerna genomfördes under perioden januari – februari 2019.

Intervjuades på plats	Intervjuades per telefon/Skype
Botkyrka	Köping
Halmstad	Oxelösund
Jönköping	Skurup
Nordmaling	Sollefteå
Torsby	
Övertorneå	

Vidare togs intervjufrågor fram utifrån nationella strategins tre målområden och tre perspektiv. Därtill togs frågor kring uppföljning fram. Intervjufrågorna togs fram i dialog mellan PA Consulting Group och MFOF och återfinns i Appendix. I praktiken har de flesta intervjuer snarare handlat om universellt stöd än om framförallt indikerat stöd, för definitioner se avsnitt 2.1.

Under definitionsfasen genomfördes även två intervjuer med representanter från Folkhälsomyndigheten respektive SKL för att ta vara på deras expertkompetens kring uppföljning och indikatorer. PA Consulting Group deltog även på en workshop arrangerad av MFOF i december 2018 som handlade om uppföljning och indikatorer för att inhämta erfarenheter från andra aktörer såsom t.ex. Folkhälsomyndigheten, SKL och Socialstyrelsen.

1.4.2 Informationsinsamlingsfas

För respektive kommun som skulle ingå i kartläggningen var utgångspunkten att efterfråga följande tre intervjuer:

- Intervju 1 (2 timmar) – IFO-chef eller motsvarande funktion som har socialtjänstens perspektiv på arbetet med föräldraskapsstöd
- Intervju 2 (1,5 timmar) - Intervju med någon som har ett annat perspektiv på arbetet med föräldraskapsstöd, t.ex. en föräldraskapsstödssamordnare eller någon som arbetar inom ett annat område än socialtjänsten
- Intervju 3 (1 timme) – Intervju med någon som arbetar med uppföljning (ej endast ekonomisk uppföljning) inom kommunen och som antingen

redan idag följer upp föräldraskapsstöd eller kan tänkas göra det i framtiden

Eftersom kommunernas organisation kring föräldraskapsstöd ser olika ut anpassades intervjuupplägget något för de olika kommunerna. Ett specifikt alternativ för de intervjuer där det förelåg svårigheter att boka in tvåtimmarsintervjuer med IFO-chefer var: 1 timmes intervju med IFO-chef, 2 timmars intervju med föräldraskapsstödssamordnare, 1 timmes intervju med person som arbetar med uppföljning och 1 timmes intervju med kompletterande person. Dock var det flera kommuner som inte hade någon specifik person som arbetade med uppföljning och den intervjun uteblev därför i flera fall. Totalt intervjuades 28 personer. Nedan redovisas vilka funktioner/roller som intervjuades.

Funktioner/roller som intervjuades	Antal
IFO-chef/ Verksamhetschef/ Enhetschef	13
Föräldraskapsstödssamordnare	4
Familjebehandlare/ Socialsekreterare/Familjerådgivare	4
Samordnare familjecentral	3
Person som arbetar med utvärdering	3
Hållbarhetssamordnare	1
Totalt	28

Intervjuerna hölls semistrukturerade utifrån framtagna intervjufrågor. Dokumentation (t.ex. styrdokument, handlingsplaner) inhämtades inte systematiskt från kommunerna, men efterfrågades vid behov.

1.4.3 Analysfas

Efter informationssamlingsfasen bjöds de tio kommunerna in till en workshop för att diskutera kartläggningens slutsatser. Fem av tio kommuner deltog¹. Även representanter från SKL, CAN (Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning) och en nationell samordnare av föräldraskapsstöd från Länsstyrelsen i Örebro deltog i workshopen. Slutsatser från intervjuerna och

workshopen sammanställdes därefter i denna rapport. Utifrån vad som framkommit i intervjuer och workshop togs även förslaget till ramverk för uppföljning fram.

Det är viktigt att ha i åtanke att rapporten endast bygger på intervjuer med tio kommuner. Även om rapporten uttrycker generella slutsatser för kommuner, bland annat för att förenkla läsningen av rapporten, så är det inte säkert att dessa är giltiga för alla kommuner i Sverige.

1.4.4 Disposition

I rapporten redovisas först resultatet från kartläggningen därefter presenteras förslaget till ramverk för uppföljning av föräldraskapsstöd.

Resultatet från kartläggningen redovisas per målområde. Information som framkommit tenderar att i vissa fall överlappa mellan målområdena. I rapporten redovisas därför ibland liknande slutsatser flera gånger men utifrån de olika målområdenas perspektiv.

¹ Botkyrka, Jönköping, Nordmaling, Oxelösund, Skurup,

2 KARTLÄGGNING AV FÖRÄLDRASKAPSTÖD PÅ KOMMUNNIVÅ

2.1 ÖVERGRIPANDE SLUTSATSER

De intervjufrågor som ställdes till kommunerna inom ramen för kartläggningen presenteras i Appendix och resultatet och analysen av kommunernas svar presenteras i avsnitt 2.2-2.7. Men PA Consulting Group har också gjort iakttagelser och dragit slutsatser som inte lika direkt kan kopplas till frågorna i Appendix. Dessa iakttagelser och slutsatser presenteras i detta avsnitt.

En fundamental iakttagelse är att föräldraskapsstödsområdet är ett område som är svårt att definiera och avgränsa på grund av att det finns många olika typer av aktiviteter som kan vara föräldraskapsstödjande och många aktörer som kan bidra med föräldraskapsstöd samtidigt som vad som utgör gott föräldraskapsstöd kan diskuteras. Inom ramen för kartläggningen framkommer också att olika individer menar olika saker när de använder begreppet föräldraskapsstöd. De flesta intervjuade tänker framförallt på strukturerade föräldraskapsstödsprogram när de använder begreppet och de flesta intervjuer har handlat om denna typen av universellt stöd. Om en framtida uppföljning ska kunna bli jämförbar mellan olika kommuner behöver begreppet och vad det innebär tydliggöras.

Sammanfattningsvis uppfattas arbetet med föräldraskapsstödet i kommunerna vara prioriterat men inte drivet utifrån ett strategiskt perspektiv/helhetsperspektiv. Enskilda föräldraskapsstödssamordnare och även deras närmaste chefer har många övergripande frågeställningar som de behöver adressera på egen hand utan proaktivt stöd. Arbetet med föräldraskapsstöd uppfattas vara beroende av enskilda kommunanställdas kompetens och engagemang.

De enskilda aktiviteter som genomförs uppfattas inte heller alltid genomföras på ett heltäckande och systematiskt sätt. T.ex. kan aktiviteter för att nå ut med enskilda föräldraskapsstödsprogram genomföras samtidigt som en heltäckande analys av vad behovet är saknas.

En iakttagelse är även att kommunerna framförallt arbetar med områdena "Ett tillgängligt stöd" och "En stödjande organisation" från den nationella strategin. Exempelvis arbetar kommunerna med att nå ut med föräldraskapsstödsprogrammen genom att underlätta deltagande på olika sätt. Därutöver arbetar kommunerna också med att försöka få till förvaltningsövergripande samverkan och handlingsplaner samt att tillsätta dedikerade föräldraskapsstödssamordnare. Men kommunerna arbetar inte med "Ett kunskapsbaserat arbetssätt" i lika stor utsträckning. Dels arbetar de inte med t.ex. egen metodutveckling. Men de arbetar inte heller i hög utsträckning med att inhämta och implementera kunskap t.ex. genom omvärldsbevakning eller genom att bearbeta resultat från uppföljningar. Stöd med att säkerställa att man arbetar kunskapsbaserat efterlyses istället från centralt eller regionalt håll, bl.a. för att det anses vara resurskrävande att alla kommuner ska säkerställa att man arbetar kunskapsbaserat på egen hand. Det är också värt att notera att det inte i nationella strategin framkommer vilken aktör som ska göra vad inom detta område. Man kan i praktiken säga att kommunerna arbetar med att organisera sig för att nå ut med de föräldraskapsstödsprogram som finns snarare än med innehållsmässiga frågor relaterade till föräldraskapsstöd.

Det universella stödet och det selektiva stödet, vilket primärt utgörs av föräldraskapsstödsprogram, uppfattas bedrivas separat och utgöra ett annat slags föräldraskapsstöd än arbetet med det indikativa stödet. Det indikativa stödet riktar sig till personer som redan har problem och bedrivs av socialtjänsten. De olika typerna av stöd verkar bedrivas i parallella strukturer, och det är därför en utstående frågeställning om dessa områden kan följas upp tillsammans på ett bra sätt. Detta relaterar till den tidigare frågan om definitionen av föräldraskapsstödet. I den nationella strategin avser "föräldraskapsstöd" alla olika typer av stöd (universellt, selektivt, indikerat), men i praktiken tänker enskilda personer i kommunerna ofta antingen

*"Det finns olika former av föräldraskapsstöd. **Universellt stöd** är insatser som erbjuds alla föräldrar. Det ges i förebyggande syfte och i olika former. **Selektivt stöd** kallas det stöd som erbjuds föräldrar som tillhör en riskgrupp. Det kan t.ex. handla om föräldrar som har barn med beteendeproblem. En del föräldrar kan också behöva individuellt stöd, s.k. **indikerat stöd**. Det kan t.ex. behövas om barnet börjat uppvisa tydliga symtom på ohälsa. Selektiva och indikerade insatser kan tillsammans kallas för **riktat stöd**"*

~ Från den nationella strategin för ett stärkt föräldraskapsstöd ~

på det universella stödet eller på det arbete som socialtjänsten genomför riktat mot enskilda.

En viktig iakttagelse är också att kommunerna inte har en tydlig uppfattning om vad de önskar ha för målsättningar för arbetet med föräldraskapsstöd och att det generellt inte efterfrågas uppföljning av politiken eller högre chefer.

Föräldraskapsstödsområdet tycks också sakna koppling till eventuell övrig verksamhetsuppföljning inom kommunerna och det har efterfrågats uppföljning bl.a. av anledningen att man vill kunna påvisa resultat, lyfta områdets betydelse och ibland även för att få mandat att bedriva arbetet på ett bra sätt.

Gällande efterfrågan på stöd inom uppföljning har kommunerna dels efterfrågat centrala och/eller regionala uppföljningar samt att kunna jämföra sig mellan kommuner. Men det har också efterfrågats hjälp med att t.ex. utforma egna frågeställningar inom ramen för uppföljningar. Det kan konstateras att det kan vara svårt att utforma en uppföljning som både innebär att man kan jämföra sig mellan kommuner samtidigt som man följer upp sitt eget arbete eftersom man arbetar olika i alla kommuner.

Vad gäller skillnader och likheter mellan olika typer av kommuner så har kartläggningen visat att mindre kommuner har utmaningar relaterade till att samla ihop tillräckligt många föräldrar för att fylla föräldraskapsstödsprogrammen. Detta uppfattas dels bero på att föräldraunderlaget är litet, men i glesbygdskommuner kan det också bero på att avståenden är stora. Små kommuner kan också ha svårare att avsätta tillräckliga medel för att fokusera på arbetet. Men det har ändå gått att se gemensamma mönster oavsett storlek och geografisk placering och det är dessa huvudsakliga drag som framkommer i rapportens slutsatser.

2.2 ERBJUDANDE AV FÖRÄLDRASKAPSSTÖD I KOMMUNERNA

Föräldraskapsstöd i kommunerna erbjuds av kommunerna själva och av barnavårds- och mödravårdscentraler. I övrigt kände de flesta intervjupersonerna inte till så många andra aktörer i kommunen som erbjuder föräldraskapsstöd.

Det universella stödet erbjuds primärt genom föräldraskapsstödsprogram och de vanligaste programmen är Alla Barn i Centrum (ABC) och Komet. Cirka hälften av de intervjuade kommunerna har en familjecentral där föräldraskapsstöd är en central del av arbetet.

Riktat stöd, vilket består av selektivt och indikerat stöd, förekommer också. Selektivt stöd till riskgrupper eller målgruppsanpassat universellt stöd ges till exempel till nyanlända, men kommunerna tycks inte arbeta systematiskt för att identifiera riskgrupper/grupper som behöver målgruppsanpassat stöd ur ett föräldraskapsstödsperspektiv. Det indikerade stödet till föräldrar med behov av individuellt stöd uppfattas vara integrerat i socialtjänstens ordinarie arbete.

Generellt bedöms det universella och det selektiva stödet vara förebyggande och bedrivs separat från det indikerade stödet. Där områdena tycks överlappa är i råd- och servicefunktioner där en frågeställning är hur många samtal som kan erbjudas föräldrar innan ärenden måste behovsprövas av socialtjänsten.

Kommuner har efterfrågat mer stöd i hur man ska arbeta med föräldraskapsstöd och det har framförts att det är resursslöseri att alla ska uppfinna hjulet på egen hand. Men samtidigt framkommer att man kan behöva arbeta lite olika mellan kommunerna.

2.2.1 Universellt föräldraskapsstöd i kommunerna

Det universella föräldraskapsstödet, som vänder sig till alla föräldrar, bygger oftast på strukturerade föräldraskapsstödsprogram som erbjuds genom ett antal kurstillfällen. Programmen är manualbaserade och hålls av kursledare som genomgått instruktörsutbildningar inom aktuellt program. Samtliga kommuner som deltog i kartläggningen utgår från ett eller flera manualbaserade föräldraskapsstödsprogram och vissa erbjuder olika program till olika målgrupper.

Den vanligast förekommande föräldraskapsstödsprogrammet är Alla Barn i Centrum (ABC). Sex av tio kommuner använder sig av ABC och erbjuder det i form av en kurs. Därefter är Komet en frekvent använd metod och erbjuds i fem av tio kommuner. Tre av tio kommuner erbjuder föräldraskapsstöd som baseras på metoden ICDP (Vägledande samspel). Därtill har tre kommuner

skapat egna varianter på föräldraskapsstödkurser som bygger på programmen Komet respektive ICDP. Andra exempel på program som erbjuds i enstaka kommuner är: Ålskade förbannade tonåring, Effekt, Cope och Trygghetscirkeln i gruppform.

Föräldraskapsstödsprogram	Antal kommuner
Alla Barn i Centrum (ABC)	6 av 10
Komet	5 av 10
ICDP/vägledande samspel	3 av 10
Egna program	3 av 10

Sex av tio kommuner som deltog i kartläggningen har etablerat så kallade familjecentraler. På familjecentralerna samverkar mödrahälsovården, barnhälsovården, öppna förskolan och socialtjänsten för att arbeta förebyggande med fokus på barn och föräldrar. I familjecentralernas verksamheter är föräldraskapsstöd en central del i arbetet, till exempel erbjuder flera kommuner föräldraskapsstödsprogram på familjecentralerna. Ett annat exempel på verksamhet är café för föräldrar.

Utöver föräldraskapsstödsprogram erbjuder kommunerna flera andra typer av universella insatser. Sju av tio kommuner framförde att universellt stöd erbjuds genom deras råd- och servicefunktion dit föräldrar kan vända sig vid behov. Stödet erbjuds genom ett antal samtal. Kommunerna har ett specifikt antal samtal som kan erbjudas innan det måste behovsprövas av socialtjänsten för eventuell utökad insats. Maxantalet samtal varierar mellan kommunerna och det framförs behov av att tydliggöra vad som gäller på nationell nivå. Vidare lyfter hälften av kommunerna att föräldraskapsstöd även ges genom deras anhörigstödsfunktion inom socialtjänsten. Anhörigstöd är något som kommuner ska erbjuda enligt socialtjänstlagen och ska hjälpa personer som vårdar eller stödjer närstående med olika typer av problematik eller ohälsa. Sex av kommunerna lyfter också att universellt stöd ges i form av temaföreläsningar på skolor eller mötesplatser. Temaföreläsningarna kan exempelvis handla om droger eller skärmtid.

2.2.2 Riktat och målgruppsanpassat universellt föräldraskapsstöd i kommunerna

Det framkom ett antal exempel på selektivt och målanpassat² föräldraskapsstöd som riktar sig till specifika målgrupper/riskgrupper. Sex av tio kommuner erbjuder målgruppsanpassat universellt föräldraskapsstöd för målgruppen nyanlända. I tre av de sex kommunerna erbjuds stödet i samband med SFI-utbildningar, vilket beskrivs som en bra ingång för att nå så många nyanlända föräldrar som möjligt. I en kommun ges stödet till nyanlända individuellt och i två kommuner har de specifika upplägg för nyanlända som kallas "Föräldraskap i Sverige till nyanlända" och "Familjeliv i Sverige". Föräldraskap i Sverige till nyanlända är ett strukturerat föräldraskapsstödsprogram som utvecklats av Stockholms stad och Länsstyrelsen i Stockholm.

Vidare nämnde sex kommuner att de erbjuder selektivt stöd för föräldrar med funktionsvariation och/eller olika typer av psykiska besvär. Insatserna riktar sig bland annat till föräldrar med psykosociala problem, kognitiva funktionshinder eller neuropsykiatriska besvär. Två kommuner framförde även att de erbjuder stöd till föräldrar som själva har missbruksproblem och till föräldrar med barn som har missbruksproblematik. Även selektivt stöd till familjehemsföräldrar nämns erbjudas av två kommuner. Därtill framförs stöd erbjudas till separerade föräldrar i två kommuner.

Exempel på riktat och/eller målgruppsanpassat universellt föräldraskapsstöd som kommunerna lyfte i samband med intervju	Antal kommuner
Nyanlända	6 av 10
Funktionsvariationer och/eller olika typer av psykiska besvär	6 av 10
Missbruksproblematik/barn i missbruk	2 av 10
Familjehemsföräldrar	2 av 10
Separerade föräldrar	2 av 10

Det indikerade stödet erbjuds primärt genom socialtjänsten och bedrivs generellt skilt från det universella och det selektiva stödet. Det universella

² Med målgruppsanpassat stöd avses universellt stöd som anpassats till en specifik målgrupp som dock inte behöver vara en riskgrupp.

och det selektiva stödet uppfattas vara av en mer förebyggande karaktär och det indikerade stödet finns tillgängligt när problem och specifika behov redan uppstått. Kommunernas råd- och servicefunktion fungerar ibland som en brygga mellan det förebyggande arbetet och det indikerade stödet.

2.2.3 Övriga aktörers föräldraskapsstöd

För föräldrar med yngre barn erbjuder regioner föräldrautbildningar genom mödravårds- och barnavårdscentralerna. Sju av kommunerna lyfter att de känner till att stöd till nyblivna föräldrar erbjuds genom regionen. I några fall arbetar kommunen och mödravårds- och barnavårdscentraler gemensamt kring föräldraskapsstöd. Generellt samarbetar kommuner som har familjecentraler mer med barnavårds- och mödravårdscentraler. Dock förekommer enskilda samarbeten även i kommuner som inte har familjecentraler.

I övrigt visar kartläggningen att majoriteten av kommunerna inte samverkar med någon aktör från civilsamhället som arbetar med föräldraskapsstöd. Civilsamhället avser bl.a. ideella föreningar, registrerade trossamfund och stiftelser, sociala företag m.m.³. Ett fåtal kommuner känner till att stöd erbjuds genom föreningslivet, Rädda barnen och studieförbund (t.ex. ABF). Flertalet kommuner antar även att föräldraskapsstöd erbjuds genom kyrkans verksamheter.

³<https://tillvaxtverket.se/amnesomraden/forenkling/handling-for-konsekvensutredning/utred-konsekvenser/sociala-konsekvenser/civilsamhallet.html>

2.3 ETT TILLGÄNGLIGT STÖD

Kartläggningen visar att alla kommunerna arbetar aktivt för att åstadkomma ett tillgängligt föräldraskapsstöd. Det saknas dock generellt systematik i arbetet kring tillgänglighet.

Kommunernas föräldraskapsstödsprogram riktar sig till olika åldersgrupper, men inte i lika stor utsträckning till föräldrar med barn i tonåren. Speciellt saknas föräldraskapsstöd till föräldrar med barn i gymnasieåldern. Föräldraskapsstöd för föräldrar med de yngsta barnen tycks framförallt tillgodoseas genom mödravårds- och barnavårdscentraler. Trots att kommunerna arbetar med flertalet insatser för att öka tillgängligheten kvarstår dock ofta problemet att få föräldrar att faktiskt ta del av stödet.

Vad gäller föräldrars behov av stöd är det vanligt förekommande att kommuner uppger att de utformar insatser utefter behov som uppstår längs vägen, men att det saknas en proaktiv behovsanalys.

Kartläggningen visar att kommunerna inte arbetar systematiskt för att ta reda på och anpassa föräldraskapsstödet till föräldrar och barns olika bakgrunder, förutsättningar, behov, önskemål etc. Behov fångas framförallt upp igenom olika former av samverkansgrupper och styrgrupper, genom informella dialoger mellan kommunanställda och genom uppföljningar av föräldraskapsstödsprogram. Behov som fångas upp tycks framförallt leda till mindre justeringar av föräldraskapsstödsprogrammen.

Alla kommuner genomför dock aktiviteter för att nå ut med information och för att anpassa upplägget av föräldraskapsstödet på olika sätt. Mängden av olika typer av insatser är stor, men det framkommer samtidigt att kommunerna generellt inte har ett helhetsperspektiv när de arbetar för att öka tillgängligheten till föräldraskapsstöd. Behov av insatser för att öka tillgängligheten tycks snarare upptäckas efter hand då en aktivitet har påbörjats istället för att vara resultatet av en initial, övergripande analys.

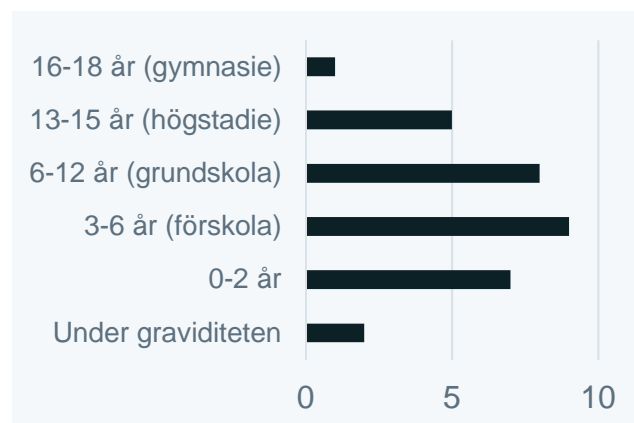
I den nationella strategin framgår det att föräldraskapsstödet även bör erbjudas andra närstående vuxna än barnets biologiska eller rättsliga föräldrar eller vårdnadshavare. Kartläggningen visar att kommuner generellt har det bredare perspektivet av vilka föräldraskapsstödet kan vända sig till och att man framförallt arbetar med att erbjuda föräldraskapsstöd till andra närstående vuxna genom att omnämna dem i sin kommunikation.

2.3.1 Erbjuder föräldraskapsstöd under barnets hela uppväxt

I dagsläget arbetar kommunerna generellt inte systematiskt för att alla föräldrar ska erbjudas

föräldraskapsstöd under barnets hela uppväxt (0–18 år). Det varierar mycket mellan kommunerna vad gäller vilka åldersgrupper stöd erbjuds till. Stödet bland kommunerna är som starkast för föräldrar med barn i förskoleåldern och i grundskoleåldern. Däremot framförs stödet för föräldrar med barn i tonåren, framförallt för föräldrar med barn som går i gymnasiet, inte finnas tillgängligt i lika stor utsträckning. Flera intervjuade är osäkra på hur utbudet ser ut för föräldrar med barn i gymnasieåldern. Några kommuner lyfter att stöd till föräldrar med äldre barn ges genom öppna temaföreläsningar men att det är ovanligt att föräldrar deltar på mer formaliserade och regelbundna föräldraskapsstödsaktiviteter. Utifrån vad de intervjuade har framfört och utifrån vad de känner till tycks också stöd till barn 0–2 år vara mindre tillgängligt. Dock är det viktigt att notera att barnavårds- och mödravårdscentraler inte har intervjuats och att stöd i form av föräldrautbildningar till föräldrar med yngre barn ofta erbjuds därigenom.

Åldersgrupper som regelbundet erbjuds universellt föräldraskapsstöd. Antal kommuner på horisontella axeln.

Även om det i vissa fall saknas specifikt stöd för vissa åldersgrupper uppger kommunerna generellt att de inte skulle neka deltagande om en förälder anmäler sig till ett föräldraskapsstödsprogram där gruppen egentligen riktar sig till en annan åldersgrupp. Några av de mindre kommunerna lyfter också att de inte har möjlighet att erbjuda grupper för specifika åldrar, då det inte finns tillräckligt stort föräldraunderlag som efterfrågar stöd i kommunen. Istället hålls gemensamma grupper där föräldrar med barn i alla åldrar är välkomna att delta.

2.3.2 Behovs- och målanpassa föräldraskapsstödet

Det framkommer ett fåtal exempel från kommuner som arbetar mer systematiskt för att behovs- och målanpassa föräldraskapsstödet dels vad gäller innehåll och dels vad gäller praktiska upplägg. Men i övrigt är det få kommuner som arbetar systematiskt med dessa frågeställningar.

I två av kommunerna sammanställs kursuppföljningar på årsbasis för att identifiera framtida behov och eventuella ändringar i upplägg. I en tredje kommun har man börjat se över hur man kan arbeta med kartverket GIS för att analysera behov och identifiera utvecklingsmöjligheter på ett bättre sätt. Genom att fråga deltagare var de bor kan man analysera och kartlägga om behov skiljer sig mellan bostadsområden. I en annan kommun frågar man också efter var deltagarna bor för att se om de når ut med lika mycket stöd till de olika delarna i kommunen i syfte att säkerställa ett jämnt föräldraskapsstöd mellan områden med olika socioekonomiska strukturer.

I en kommun använder man sig av SDQ-screeningen (The Strengths and Difficulties Questionnaire) som genomförs av barnvårdscentralen i samband med femårskontrollen för att identifiera barn med normbrytande beteenden. Kommunen bjuder därefter in föräldrar vars barn har gett utslag i screeningen till en specifik föräldraskapsstödsprogramgrupp.

En av kommunerna nämner att de genomfört en enkätundersökning med ett fåtal frågor för att kartlägga föräldrars önskemål om hur föräldraskapsstödet ska vara utformat för att på så sätt öka och anpassa tillgängligheten. Kommunen ställde bland annat frågor om var de bor, om vilka tider de vill ha stödet, vad de känner till för föräldraskapsstöd och vad för stöd man önskar. Enkäten skickades ut genom skolans portal. Frågan gällande var man bor ställdes för att kunna anpassa stödet utifrån område. Genom enkäten framkom det bland annat att föräldrarna vill ha fler föreläsningar, föreläsningar om barns liv på nätet, att stödet gärna får ges i samband med föräldramöten och att de vill ha mer stöd via webben.

I samband med den kartläggning som presenteras i den här rapporten identifierades några specifika grupper som är särskilt svåra att nå - föräldrar till barn som går i gymnasiet, föräldrar med barn i tonåren, nyanlända föräldrar och pappor.

Problemet med att nå föräldrar med barn i gymnasiet kan förklaras av att det är mindre vanligt med föräldramöten på gymnasiet och att det därmed blir svårare att nå föräldrar. Under högstadiet upplevs föräldrar vara mer engagerade och deltar oftare på föräldramöten, vilket underlättar den första kontakten. Vad gäller nyanlända lyfter flera kommuner att de når

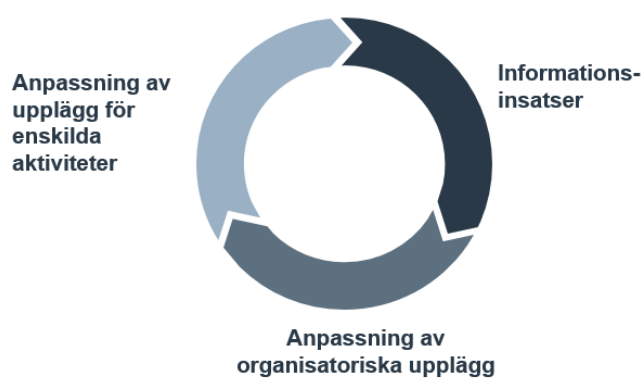
Grupper som är särskilt svåra att nå:

- Föräldrar med barn i tonåren
- Föräldrar till barn som går i gymnasiet
- Nyanlända föräldrar
- Pappor

ut till fler när de erbjuder stödet i samband med samhällsorientering eller SFI. Flera framför också att de når ut till många män när stödet erbjuds genom SFI och en kommun har renodlade pappagrupper via SFI. Majoriteten av kommunerna har endast kvinnliga kursledare, men två av kommunerna har manliga ledare och ser att det därigenom blir lättare att locka fler pappor att delta.

2.3.3 Öka tillgängligheten av föräldraskapsstöd

Kommunerna genomför en mängd aktiviteter för att öka tillgängligheten, men arbetar generellt inte systematiskt utifrån ett helhetsperspektiv för att förstå hur detta kan göra på bästa sätt. Utifrån intervjuerna har tre olika typer av aktiviteter som kommuner genomför för att öka tillgängligheten identifierats; olika former av informationsinsatser, anpassning av upplägg för enskilda aktiviteter och anpassning av organisatoriska upplägg.

Informationsinsatser

Den vanligaste insatsen för att öka tillgängligheten är att kommunen genomför olika typer av informationsinsatser. Åtta av tio kommuner framför att de har information om föräldraskapsstöd på hemsidan. Vidare uppger sex av kommunerna att de aktivt informerar på föräldramöten i skolan. Utöver det är det vanligt förekommande att använda sig av olika typer av marknadsföring i form av affischer, information på Facebook, annonser i tidningar, broschyrer m.m.

Anpassning av upplägg för enskilda aktiviteter

Vidare anpassar flera kommuner upplägget rent praktiskt för att skapa lägre trösklar för att på så sätt få fler föräldrar att ta del av stödet. Flera kommuner lyfter att de försöker öka tillgängligheten genom att erbjuda en stor variation av insatser på olika arenor och mötesplatser, exempelvis i skolans lokaler, fritidsgården, på familjecentraler, kommunhuset eller på mötesplatser. Det framförs att det är viktigt att man varierar plats för att nå ut till så många som möjligt. Majoriteten av kommunerna erbjuder endast stödet centralt i kommunen men två kommuner arbetar aktivt med att erbjuda stödet även på andra orter i kommunen för att på så sätt öka tillgängligheten och möjligheten för föräldrar att delta.

Vidare uppges det finnas en utmaning i att få föräldrar att slutföra föräldraskapsstödsprogrammen. Fyra kommuner har därför försökt välja program med färre träffar eller skraddarsy sitt eget program för öka chansen att föräldern fullföljer kursen. Ett annat sätt för att öka tillgänglighet är att erbjuda stödet under olika tider. Majoriteten erbjuder stödet på kvällar, men fyra av kommunerna framför att de försöker variera tiderna både under dagtid och kvällstid. Ett annat sätt för att öka antal deltagare framförs vara att erbjuda stödet i samband med föräldramöten på skolan. Några få kommuner erbjuder också barnvakt under föräldrakurserna för att öka chansen att fler föräldrar har möjlighet att delta.

En form av anpassning för att ta hänsyn till geografiska avstånd är att erbjuda internetbaserat föräldraskapsstöd. Intresset från kommunerna kring detta är stort men majoriteten har inte börjat utveckla den typen av stöd. En kommun har varit med i en studie kopplat till internetbaserat stöd och en annan kommun har påbörjat arbete med något som kallas för Cope webb. Flera kommuner efterfrågar stöd i ett införande av internetbaserat stöd, för att på så sätt spara tid och resurser genom att undvika att varje enskild kommun sitter och utformar sin egen variant.

För att målgruppsanpassa stödet till föräldrar som inte talar svenska erbjuder några kommuner stöd på andra språk. Hälften av kommunerna uppger att de använt sig av tolkar i samband med föräldraskapsstöd. Generellt översätter dock inte kommunerna information på hemsidan eller annat material. Vad gäller kulturanpassning av föräldraskapsstödet är det inget som kommunerna arbetar aktivt med idag.

Anpassning av organisatoriska upplägg

Flera kommuner lyfter fördelar med att hålla det universella stödet separat från socialtjänsten. Många upplever att stödet upplevs mer lättillgängligt då och att det blir mindre känsligt för föräldern att ta en första kontakt. Vidare indikerar intervjuerna att det finns fördelar med att lägga stödet under utbildningsförvaltningens organisation. Det beskrivs att skolan på ett mer naturligt sätt kan komma i kontakt med föräldrar. Samtidigt framförs vikten av att jobba förvaltningsövergripande mellan förvaltningar för kultur och fritid, skola och socialtjänst för att nå så många föräldrar som möjligt. Att involvera flera förvaltningar tros resultera i fler kontaktytor. Flera personer som intervjuats lyfter även vikten av att flera olika professioner är med i arbetet kring föräldraskapsstöd såsom socionomer, specialpedagoger och kuratorer.

Det framförs att en utmaning för mindre kommuner är att få till tillräckligt stora grupper och att avvara personal som kan hålla i utbildningarna. En av kommunerna har därför börjat samverka med närliggande kommuner för att kunna erbjuda fler målgruppsanpassade föräldraskapsstödsprogram.

2.3.4 Föräldraskapsstöd till andra närstående vuxna

I den tidigare nationella strategin "Nationell strategi för ett utvecklat föräldrastöd – En vinst för alla" talade man om "föräldrastöd" och avsåg då framförallt stöd till just ett barns föräldrar. I den nya nationella strategin har dock begreppet vidgats och man talar nu om "föräldraskapsstöd" som även kan vända sig till andra närstående vuxna som ingår i ett föräldraskap.

Det varierar i hur hög grad kommunerna har infört att stödet även vänder sig till andra närstående vuxna i sin kommunikation. Cirka hälften av kommunerna uppger att de aktivt omnämner den bredare målgruppen.

En kommun lyfter att delar av personalen utbildats i systemteori, vilket är ett förhållningssätt kring hur man jobbar med hela nätverk. Flera kommuner nämner också att man arbetar med hela nätverk via anhörigstödet som erbjuds genom socialtjänsten.

2.4 ETT KUNSKAPSBASERAT ARBETSSÄTT

Kommunerna arbetar inte med "Ett kunskapsbaserat arbetssätt" i lika stor utsträckning som med framförallt "Ett tillgängligt stöd". Dels arbetar de inte med t.ex. egen metodutveckling. Men de arbetar inte heller i hög utsträckning med att inhämta och implementera kunskap t.ex. genom omvärldsbevakning eller genom att bearbeta resultat från uppföljningar. Stöd med att säkerställa att man arbetar kunskapsbaserat efterlyses istället från centralt eller regionalt håll, bl.a. för att det anses vara resurskrävande att alla kommuner ska säkerställa att man arbetar kunskapsbaserat på egen hand. Det är också värt att notera att det inte i nationella strategin framkommer vilken aktör som ska göra vad inom detta område.

Några kommuner uppger dock att det sker viss omvärldsbevakning inklusive inhämtande av kunskap om ny forskning och att de får kompetensutveckling genom utbildningar relaterade till föräldraskapsstödsprogrammen och genom till exempel Länsstyrelsen. Men kommunerna kan inte sägas arbeta systematiskt för att säkerställa att det föräldraskapsstöd som erbjuds baseras på bästa tillgängliga kunskap. Bedömningen är att utvecklingen av arbetet med föräldraskapsstöd inte kommit så långt att inhämtning och implementering av ny kunskap har formaliserats, utan det tycks snarare vara personbundet.

Kartläggningen indikerar att kommunerna tycker att det är svårt att bedöma om de har tillräcklig kunskap om effektiva arbetssätt, metoder och insatser inom föräldraskapsstödsområdet. Kommunerna förutsätter att föräldraskapsstödprogrammen är kunskapsbaserade och i övrigt menar de att mer kunskap generellt är bra samtidigt som det finns specifika önskemål om ökad kunskap inom vissa områden, till exempel om föräldraskapsstöd till nyanlända eller andra utrikes födda.

Kommunerna anser generellt att de inte får tillräcklig vägledning inom arbetet med föräldraskapsstöd. Det som saknas är framförallt vägledning kring senaste forskningen och tips på hur de kan förbättra sitt arbete. Förutom den nya nationella strategin som några kommuner tycker innebär vägledning i arbetet påvisar kartläggningen avsaknad av vägledning på nationell nivå. Stödet från Länsstyrelserna i form av konferenser och utbildning uppskattas, men hur mycket stöd man får tycks variera i landet.

2.4.1 Säkerställa att föräldraskapsstöd baseras på bästa tillgängliga kunskap

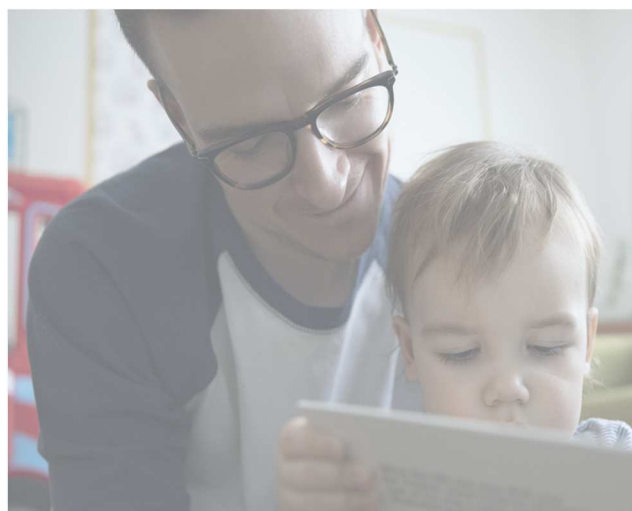
Vad gäller områden där det finns behov av ökad kunskap lyfter flera kommuner föräldraskapsstöd till nyanlända. En kommun framför också att kursledarna har behov av utbildning kring hur man kan arbeta

med ett interkulturellt förhållningssätt. Vidare efterfrågas mer kunskap om hur man kan ge stöd till separerade föräldrar och föräldrar med långvariga konflikter, stöd till föräldrar med placerade barn och kunskap om/stöd till föräldrar med funktionsvariation. En kommun lyfter att det finns behov av kunskap för att ge stöd till föräldrar under graviditeten.

Kommunerna jobbar överlag inte systematiskt för att inhämta och implementera ny kunskap. Kunskapen inhämtas primärt från instruktörsutbildningarna eller genom utbildningar och konferenser som anordnas av Länsstyrelserna. I dagsläget framförs att arbetssätten är väldigt personbundna och bygger på att den enskilda tjänstemannen tar egna initiativ för att förbättra sin kompetens och kunskap inom området. En kommun uppger dock att de som arbetar med föräldraskapsstöd träffas en gång per år för att revidera och uppdatera material utefter ny inhämtad kunskap.

Det framkommer behov av att ta fram en tydlig struktur för hur kommuner kan arbeta mer systematiskt med att åstadkomma ett kunskapsbaserat arbetssätt inom föräldraskapsstödsområdet. Bland annat framförs behov av stärkt samordning av informationsspridning och kunskapsdelning från nationell nivå.

Vad gäller val av metoder och arbetssätt så har kommunerna som utgångspunkt att de ska bygga på evidens. Fyra kommuner framför att de valde aktuellt föräldraskapsstödsprogram för att det skulle passa så många åldersgrupper som möjligt, så att det blir en röd tråd i föräldraskapsstödsarbetet under hela barnets uppväxt. Flera kommuner är dock osäkra på hur de kom fram till beslutet om det valda programmet. Ett vanligt förekommande svar på varför man valt ett specifikt program är att de arbetat med det under en lång tid i kommunen. I något fall framförs det att Länsstyrelsen förespråkade ett specifikt föräldraskapsstödsprogram och att kommunen därför valde det. En kommun framför att det skulle vara bra med någon typ av metodbank där man kan få en översikt över aktuella föräldraskapsstödsmetoder med tillhörande forskning.

2.4.2 Vägledning i föräldraskapsstödsarbetet

Flera kommuner upplever att det saknas tillräcklig vägledning inom föräldraskapsstödsområdet.

Nästan alla kommuner uppger att de får vägledning genom Länsstyrelsen och kunskapen inhämtas genom utbildningar och konferenser som Länsstyrelsen anordnar. Några kommuner känner dock inte till stödet som erbjuds genom Länsstyrelserna och några Länsstyrelser tycks därmed kunna utveckla hur man når ut med information om deras roll, t.ex. när nya personer börjar arbeta i kommunen.

Några kommuner uppger att de även får stöd genom MFoF men majoriteten efterfrågar mer stöd och nationell samordning kring kunskapsdelning. De önskar få vägledning kring forskning och tips på hur man kan förbättra sitt arbete inom området t.ex. i form av regelbundna uppdateringar och nyhetsbrev.

Ett fåtal kommuner tittar på hur andra kommuner arbetar för att inspireras och utveckla sitt arbete och flera efterfrågar ett bättre nätverkande mellan kommuner för att öka kunskap om effektiva arbetssätt.

Tre av kommunerna framför att de har haft nytta av den nationella strategin i sitt arbete. Några av de intervjuade kände dock inte till den nationella strategin för ett stärkt föräldraskapsstöd. Vidare kände några inte till vilka MFoF var innan aktuell kartläggning. Det kan därmed finnas behov av att stärka kommunikationen kring vägledning från nationell nivå.

Exempel på vart kommunerna vänder sig för att få vägledning i sitt arbete:

- Socialstyrelsen
- Myndigheten för vårdanalys
- PLUS i Stockholm
- Portalen ipsisologi
- FFFF: Föreningen för familjecentralernas främjande
- Olika former av nyhetsbrev
- MFoF:s hemsida
- Samarbete med forskare på universitetet
- Genom utbildningar
- Generell omvärldsbevakning

2.5 EN STÖDJANDE ORGANISATION

Kartläggningen visar att ungefär hälften av kommunerna upplever att deras verksamhet är organiserad på ett sätt som stödjer arbetet med föräldraskapsstöd. Flera lyfter att föräldraskapsstöd är ett prioriterat område och upplever att arbetet bedrivs på ett långsiktigt sätt, även om förebyggande arbete inte alltid prioriteras t.ex. vid nedskärningar. Framgångsfaktorer uppfattas vara att ha en dedikerad resurs som arbetar med samordning av föräldraskapsstöd, att ha sammanställt en handlingsplan/ett styrdokument som tydliggör riktning och ansvar samt att ha en ordinarie budget för arbetet (inte endast projektmedel).

Men kartläggningen visar också att organisationen som ska stödja arbetet med föräldraskapsstöd, så väl internt inom kommunen som externt, skulle kunna fungera effektivare. Troligtvis är grundproblemet att definitionen av vad föräldraskapsstödet omfattar är oklart och att roller och ansvarsområden inte alltid är tydliga.

Det framkommer att merparten av kommunerna ser utmaningar i att samverka inom kommunens organisation relaterat till arbetet med föräldraskapsstöd. Ungefär hälften av kommunerna har någon form av förvaltningsövergripande samverkansstruktur kring föräldraskapsstöd, men ett generellt problem som lyfts är att arbetet ändå tenderar att bedrivas i stuprör. Det blir därmed svårare att nå föräldrar eftersom kontaktytorna blir färre och kommunikationen till föräldrarna kan skilja sig åt mellan förvaltningarna. Stuprören kan förutom att finnas mellan olika förvaltningars ansvarsområden även finnas mellan det universella och riktade stödet – och därmed tenderar helhetsperspektivet för föräldraskapsstöd att saknas. Några kommuner lyfter fördelar med att huvudansvaret för det universella stödet ligger under utbildningsförvaltningen eller motsvarande istället för hos socialförvaltningen tack vare att det är lättare att nå det stora flertalet föräldrar genom skolan. Vidare lyfts fördelar med att hålla det universella stödet frånkopplat från socialtjänsten för att kontakt med socialtjänsten kan upplevas som känsligt.

På frågan om arbetet med föräldraskapsstöd är organiserat på ett stödjande och effektivt sätt på nationell, regional och lokal nivå är budskapet från kommunerna i stort sett detsamma som framkommer i avsnitt 2.4, det vill säga att man inte upplever att man har stöd från nationell nivå och att stödet på regional nivå i huvudsak består av den vägledning som erbjuds i form av konferenser och utbildningar. Som också framkommer i avsnitt 2.4 uppskattas stödet på regional nivå, men det varierar hur mycket stöd man får i landet. Majoriteten av kommunerna upplever att det inte finns en tydlig kedja av ansvariga aktörer mellan lokal, regional och nationell nivå.

Cirka hälften av kommunerna lyfter specifikt fram att det är otydligt vad MFOF ansvarar för och arbetar med. Det tycks inte finnas någon tydlig bild av vad samverkan med Länsstyrelserna relaterat till arbetet med föräldraskapsstöd skulle kunna innebära – förutom det stöd som redan beskrivits. Det framkommer också att det generellt inte finns någon formaliserad samverkan med regionen på ledningsnivå men att det kan finnas samverkan på operativ nivå, primärt inom de kommuner som har familjecentraler. Men det sker också enstaka samarbeten med barnavårdscentraler som inte ingår i en familjecentral. Formaliserad samverkan med regionen tycks försvåras av att regionverksamheten uppfattas vara strikt styrd och reglerad. Samverkan med civilsamhället är i dagsläget inte så omfattande eller formaliserad. De flesta kommunerna känner inte till vad civilsamhället gör inom området föräldraskapsstöd.

2.5.1 Kommunernas interna organisation

Ungefär hälften av kommunerna upplever att föräldraskapsstödet är organiserat på ett sätt som stödjer arbetet och föräldraskapsstöd upplevs vara ett prioriterat område i kommunerna, även om förebyggande arbete inte alltid prioriteras t.ex. vid nedskärningar. Svaren varierar i hög grad gällande huruvida kommunen upplever att det finns ett tydligt ledarskap och en tydlig styrning kring dessa frågor, även internt inom samma kommun.

Fyra av kommunerna har föräldraskapsstödssamordnare som dedikerat arbetar med samordningen. Det varierar dock hur många procent samordningstjänsterna omfattar, från heltid till 10 %. En kommun jobbar aktivt med att hålla kontinuitet i samordningen kring föräldraskapsstöd genom att ha två halvtider som jobbar som föräldraskapsstödssamordnare. Överlag så arbetar föräldraskapsstödssamordnarna primärt med samordning av det universella stödet. Tre av kommunerna som inte har föräldraskapsstödssamordnare har dock samordnare som samordnar insatserna för familjecentralen. Deras tjänster innefattar då inte ansvaret för den övergripande samordningen i kommunen.

Två av kommunerna har tagit fram förvaltningsövergripande verksamhetsplaner/styrdokument för föräldraskapsstödet. En annan kommun har en handlingsplan som innefattar fler områden där bland annat arbetet med föräldraskapsstöd ingår. Kommunerna beskriver att styrdokumentet skapar en tydlighet kring arbetet och att det hjälper till att klargöra riktning och ansvarsfördelning mellan förvaltningarna.

Majoriteten av kommunerna finansierar föräldraskapsstödet utifrån ordinarie budget och inte genom projektmedel. En kommun har dock enbart projektmedel och vet inte hur finansieringen kommer se ut framöver, vilket de menar kan begränsa långsiktigheten i arbetet. Kommunerna framför generellt att det finns fördelar med att stödet finansieras genom ordinarie budget för att skapa långsiktighet i verksamheten.

4 av 10 kommuner har föräldraskapsstödssamordnare som dedikerat arbetar med samordningen

Cirka hälften av kommunerna har en formaliserad förvaltningsövergripande samverkansstruktur kring föräldraskapsstöd. Sex av kommunerna arbetar förvaltningsövergripande där både utbildningsförvaltning, socialförvaltning och i vissa fall kultur och fritid är med och driver arbetet framåt. Flera kommuner jobbar för att utbilda kursledare från olika förvaltningar för att nå ut till så många föräldrar som möjligt. Hälften av kommunerna har någon form av styrgrupp där föräldraskapsstöd diskuteras. Flera lyfter vikten av att få med sig chefer från flera förvaltningar för att skapa långsiktighet i arbetet och av att det även finns forum där frågan diskuteras på ledningsnivå.

Många kommuner menar samtidigt att förvaltningarna arbetar i stuprör och att det finns stora utmaningar kring att få till förvaltningsövergripande samarbeten. Det blir därmed svårare att nå föräldrar eftersom kontaktytorna mot dem blir färre och kommunikationen till föräldrarna kan skilja sig åt mellan förvaltningarna. Generellt jobbar kommunerna även i stuprör vad gäller arbetet med framförallt de universella respektive de indikerade insatserna, även om de olika typerna av stöd i vissa fall ligger under en och samma förvaltning. Föräldraskapsstödsinsatserna som erbjuds av socialtjänsten tenderar att bedrivs skilt från de universella insatserna. Helhetsperspektivet kring kommunernas erbjudande av föräldraskapsstöd tenderar därför att saknas.

Tre kommuner lyfter att de har ett så kallat SSPF-samarbete där skola, socialtjänst, polis och fritid ingår i en samverkansstruktur. I dessa forum kan man lyfta föräldraskapsstödsfrågan eller fånga upp eventuella behov.

Flera kommuners universella stöd är frånkopplat från socialtjänsten och erbjuds genom skolan, familjecentral eller öppenvård, vilket flera av de

intervjuade tror är en framgångsfaktor i arbetet. Det vanligaste bland kommunerna är att arbetet med det universella stödet och föräldraskapsstödssamordnaren är placerad organisatoriskt under motsvarande socialförvaltning. I två av kommunerna är det universella föräldraskapsstödet placerat under motsvarande utbildningsförvaltning, vilket beskrivs vara en fördel för att skolan lättare får kontakt med föräldrar. Flera av kommunerna där arbetet utgår från socialförvaltningen beskriver att det är en utmaning att få med skolan i föräldraskapsstödsarbetet.

2.5.2 Organisation mellan olika aktörer

Sju av tio kommuner upplever att det inte finns en tydlig kedja av ansvariga aktörer på lokal, regional och nationell nivå. Hälften lyfter att det är otydligt vad den nationella funktionen arbetar med och ansvarar för. Ett fåtal kommuner framför att de uppskattat konferenser som anordnats av MFoF men generellt tycks det finnas behov av att förstärka kommunikationen gentemot kommunerna för att tydliggöra MFoF:s ansvar och roll.

Länsstyrelsernas roll upplevs generellt något tydligare. Stödet från regional nivå tycks primärt erbjudas genom utbildningar och konferenser. Det finns dock enstaka kommuner som inte känner till Länsstyrelsens uppdrag kring föräldraskapsstöd "att stödja kommuner, landsting, regioner och andra föräldraskapsstödjande aktörer i att utveckla ett kunskapsbaserat, samordnat, långsiktigt och i huvudsak universellt stöd i föräldraskapet till föräldrar med barn upp till 18 år i respektive län."⁴ Det förekommer också att kännedomen kring Länsstyrelsernas ansvar och roll varierar internt i kommunen. Några lyfter att Länsstyrelsernas roll upplevs som tydligare när det gäller arbetet med ANDT-frågor eller våld i nära relationer.

⁴ En nationell strategi för ett stärkt föräldraskapsstöd.

Det tycks inte finnas någon tydlig bild av vad samverkan med Länsstyrelserna relaterat till arbetet med föräldraskapsstöd skulle kunna innebära. För kommuner som samverkar med Länsstyrelsen framförs det primärt bedrivs genom inbjudningar till utbildningar och konferenser. Fyra av kommunerna nämner att de inte samverkar med Länsstyrelsen avseende föräldraskapsstöd.

De flesta kommuner samarbetar med mödra- och barnvården på operativ nivå. Samverkan sker primärt i de kommuner som har familjecentraler. Det sker dock även enstaka samarbeten mellan kommun och regionala aktörer i kommuner som inte har familjecentraler. Samarbetet tycks då vara personbundet och det saknas ofta formaliserade samverkansstrukturer mellan kommun och region på ledningsnivå. Flera intervjuade lyfter också utmaningar kring att få till ett bra samarbete med regionen. En förklaring tycks vara att mödravårds- och barnvårdscentraler är mer styrda i sitt arbete än kommunen och att det därför är svårt att få till nya aktiviteter och samarbeten som inte tydligt finns specificerat i deras uppdrag. En kommun använder sig av metoden ICDP och framför att de försöker harmonisera insatserna mellan olika åldrar, till exempel genom att mödravårds- och barnvårdscentralerna utgår från samma metod/program som kommunen gör. Det framförs finnas behov av att förbättra samverkansstrukturer mellan kommun och region då båda arbetar med föräldraskapsstöd.

Två kommuner framför att de har en nära samverkan med kommunförbundet och att de därigenom kan efterfråga utbildningar kring föräldraskapsstöd. Två kommuner nämner att de samverkar med andra familjecentraler genom Föreningen för familjecentralers främjande (FFFF). Vidare samverkar inte majoriteten av kommunerna med civilsamhället, men t.ex. en kommun som ingår i ett nätverk som kallas "föräldrar emellan" där bland annat kommunen och aktörer från civilsamhället deltar.

2.6 BARNNS RÄTTIGHETER, JÄMSTÄLLDHET OCH JÄMLIKHET I HÄLSA

Kartläggningen visar att perspektiven barns rättigheter, jämställdhet och det jämställda föräldraskapet samt jämlikhet i hälsa finns med i kommunernas arbete med föräldraskapsstöd eftersom de uppfattas utgöra naturliga inslag i föräldraskapsstödet. Men det bedrivs generellt inte ett systematiskt arbete för att perspektiven ska genomsyra verksamheten.

I den nationella strategin lyfts vikten av att de tre perspektiven barns rättigheter, jämställdhet och jämställt föräldraskap samt jämlikhet i hälsa genomsyrar arbetet med föräldraskapsstöd. Vidare står det bl.a. att barnets rättigheter, hälsa och utveckling i enlighet med barnkonventionen är en grundläggande utgångspunkt som ska genomsyra strategin och arbetet med att genomföra den.

Majoriteten av kommunerna menar att perspektiven genomsyrar arbetet indirekt men att det inte är något man arbetar aktivt med. Bland annat tas perspektiven upp i samband med föräldraskapsstödsprogrammen, vissa diskuterar internt att barnkonventionen snart ska bli lag och en kommun har haft en mindre utbildning internt kring vad det kan komma att innebära. I en kommun utgår en handlingsplan, som även omfattar föräldraskapsstödsområdet, från barnkonventionen. I två av kommunerna har de en strateg för mänskliga rättigheter respektive en barnrättstrateg som är med i föräldraskapsstödsarbetet och belyser perspektiven i många sammanhang.

Föräldraskapsstödsprogrammet ICDP bygger dessutom på barnkonventionen och perspektiven kommer därigenom delvis fram i arbetet. Tre av kommunerna framför att de inte arbetar aktivt utifrån barnkonventionen inom föräldraskapsstödsområdet.

En kommun lyfter att de inte har kommit så långt i arbetet att få barn mer delaktiga, exempelvis menar de att de kan bli bättre på att ställa frågor till barn i olika sammanhang utan att föräldrarna alltid är med. Det är ett område kommunen anser att de kan utveckla. En annan kommun lyfter att de tycker att barnkonventionen har en svårtillgänglig text och att det finns behov av mer kortfattat material för att man ska kunna använda sig av det i verksamheten.

2.7 UPPFÖLJNING AV FÖRÄLDRASKAPSSTÖDSOMRÅDET

Kartläggningen visar att det finns behov av stöd kring uppföljning från regional eller nationell nivå och det saknas genomgående övergripande, systematisk uppföljning av föräldraskapsstödsområdet.

Kartläggningen visar också att det generellt saknas systematik kring att sätta mål för kommunernas arbete med föräldraskapsstöd. Det finns exempel på mycket övergripande mål, till exempel att barn och unga ska ha en trygg uppväxt. Det finns också exempel på relativt detaljerade mål, till exempel relaterade till antal deltagare på föräldraskapsstödsprogrammen, och dessa följs i så fall också upp. Men det tycks inte vara vanligt med mål "på mellannivå" som indikerar riktningen för arbetet med föräldraskapsstöd. Några kommuner använder indikatorer relaterade till föräldraskapsstöd, till exempel tandhälsa och "antal vägar till föräldraskapsstödet", men de flesta gör det inte. Men kommunerna har generellt inte reflekterat över vilka indikatorer som skulle kunna användas inom föräldraskapsstödsområdet, de har idéer men få konkreta förslag.

Kommunerna följer inte upp allt föräldraskapsstöd i kommunen, utan endast den egna verksamhetens arbete med föräldraskapsstöd. Uppföljning av andra aktörers arbete efterfrågas inte heller och det verkar bero på att uppföljningen av kommunernas eget arbete med uppföljning först behöver etableras på ett bättre sätt.

De uppföljningar som görs utgörs framförallt av kursuppföljningar av föräldraskapsstödsprogrammen och många kommuner lyfter även fram att vissa föräldraskapsstödsprogram följs upp av Karolinska institutet. Indikerat stöd följs upp inom ramen för övrigt arbete inom socialtjänsten.

Det som kommunerna generellt följer upp är deltagande och nöjdhet för föräldraskapsstödsprogrammen och uppföljningarna kan utgå från manualer som ingår i kursmaterialet. Men även frågor som om föräldern haft nytta av verktygen från programmen kan ingå i uppföljningen. Man kan därför säga att kommunerna följer upp såväl kvalitet som effektivitet och effekt på en enkel nivå. Kommunerna skulle dock generellt önska att det vore möjligt att följa upp effekt på ett bättre sätt och upplever att de behöver mer stöd i detta. De uttrycker också ett behov av hjälp att utforma egen uppföljning, till exempel kring hur frågor ska formuleras, samt önskemål om att kunna jämföra resultat mellan kommuner.

I samband med intervjuerna så ställdes frågan vilka datakällor som skulle kunna användas för att följa upp samt skapa indikatorer inom

föräldraskapsstödsområdet. Olika idéer lyftes fram, men bedömningen är att detta skulle behöva utredas vidare.

Kommunerna använder delvis sina egna uppföljningar av arbetet med föräldraskapsstöd till generell verksamhetsutveckling, men primärt används de för återkoppling till kursledarna av föräldraskapsstödsprogrammen. Kommunerna önskar dock använda resultatet av uppföljningar till generell verksamhetsutveckling i högre grad, till att öka synligheten och legitimiteten av föräldraskapsstödsområdet samt till att jämföra sig med andra kommuner.

Kursuppföljningarna av föräldraskapsstödsprogrammen genomförs generellt av kursledarna. Det saknas oftast en ansvarig för sammanställning och analys av uppföljningsunderlagen samt att chefer på högre nivå och politiker efterfrågar uppföljning. Den generella inställningen bland kommuner är att de tror att det skulle vara bra att uppföljningen efterfrågas från regional alternativt nationell nivå för att få uppföljningen att ske på ett strukturerat sätt.

Kartläggningen visar att föräldraskapsstödsområdet generellt inte följs upp i samverkan med något närliggande område, som till exempel folkhälsoområdet. Kommunerna är öppna för att samverka med närliggande områden vad gäller uppföljning men det har inte framkommit några uttalade önskemål om detta eller synpunkter på vilka närliggande områden som man skulle kunna samverka med.

2.7.1 Hur kommunerna arbetar med mål

I kartläggningen framkommer det att kommunerna generellt saknar formaliserade mål avseende arbetet med föräldraskapsstöd och att verksamheten inte jobbar systematiskt för att uppnå målen med konkretiserade aktiviteter. Majoriteten av kommunerna har visionära mål på högre nivå som även uppges omfatta föräldraskapsstöd. Till exempel att barn och unga ska ha en trygg uppväxt, att de ska möta upp kommunmedborgare och medborgarens behov eller övergripande visioner kring delaktighet. I några kommuner har man satt mer detaljerade mål, t.ex. antal kurser per år. Det saknas dock ofta mål på en "mellanivå" som indikerar riktningen för det fortsatta arbetet. I tre kommuner arbetar man med indikatorer och mätetal på ett mer strukturerat sätt. Nedan redovisas tre olika exempel från dessa kommuner. Eftersom majoriteten av kommunerna saknar mål har frågan om utfallet i de flesta intervjuer varit irrelevant.

Exempel på mål som kommuner önskar är: jämlikt föräldraskapsstödserbjudande till olika grupper, att rätt stöd erbjuds, att föräldrar känner till var de ska vända sig, att föräldrar ska vara nöjda med föräldraskapsstödserbjudandet, att föräldrar ska vara trygga i sin föräldraroll samt mål relaterade till vilka man når ut till samt mål kopplade till barnen.

Exempel 1

Nedan redovisas hur en familjecentral följer upp nyckeltal kopplat till föräldraskapsstödområdet.

Verksamhetsmål	Nyckeltal
Att i ett tidigt skede nå ut till föräldrar med barn 0–6 år som är i behov av stöd och genom olika vägar in erbjuda dem det stöd de kan behöva	Antal deltaganden från familjecentralen på föräldramöten på förskolor
	Familjecentralens hem- och Facebook sida är uppdaterad (0=Nej, 1=Ja)
	Antal vägar till föräldrastödet

Exempel på detaljerade och/eller konkreta mål:

- Antal kurser per år
- Föräldraskapsstöd ska erbjudas till alla i kommunen
- Mål om antal föräldrar man ska nå
- Att man ska nå ut jämlikt mellan olika delar av kommunen
- Att alla medarbetare ska ha utvecklat sin kompetens i någon form under året
- Att hälften av alla föräldrar som erbjuds stöd ska delta i en grupp

Exempel 2

En kommun sammanställer årsvis statistik från samtliga kurser i ett Excel-ark med följande uppgifter. Sammanställningen och utfallet redovisas sedan till styrgrupp.

Statistik från ABC-kurser
Gruppledare
Familj
Föräldrarnas bostadsområde
Antal kvinnor (juridiskt kön)
Antal anmälda föräldrar
Antal män (juridiskt kön)
Antal föräldrar som slutfört ABC
Antal barn i familjen
Antal par
Antal barn till barnpassning

Exempel 3

En kommun har tagit fram en handlingsplan kring samverkan om psykisk, fysisk och social hälsa med fokus på barn och unga där föräldraskapsstöd ingår som aktiviteter för att uppnå målen. Nedan redovisas några exempel på mål från handlingsplanen.

Område	Mål	Förklaring	Mätpunkt	Aktiviteter (Nedan redovisas ett urval av aktiviteterna från handlingsplanen)
Tandhälsa hos barn 3 år	Att behålla den höga andelen av de treåriga flickorna och pojkarna kariesfria	Barns tandstatus har stark koppling till barns hälsa.	Folktandhälsostatistik	<ul style="list-style-type: none"> Folktandvården samverkar med familjecentraler runt alla barn som är ett år gamla.
Sömn	Färre flickor och pojkar upplever att de får för lite sömn enligt hälsosamtalsmätningen i år 4. Färre flickor och pojkar i år 7–9 i grundskolan och i år 2 i gymnasieskolan sover 6 timmar eller mindre natt före vardag enligt ANDT-enkäten	Forskning visar att barn har behov av sammanhängande sömn	ANDT-enkät och hälsokurva	<ul style="list-style-type: none"> Föräldrar förebygger Föräldragrupper på familjecentraler Plan för föräldrasamverkan för barn 7–11 år
Allas lika värde	Andel flickor och pojkar i förskolan känner sig trygga med personal och kamrater ökar. Andel flickor och pojkar i grundskolan känner sig trygga med personal och kamrater ökar.	Motverka rasism och diskriminering	Brukarenkät i förskolan och ANDT-trygg i skolan	<ul style="list-style-type: none"> Föräldragrupper familjecentral Föräldrar förebygger

2.7.2 Hur kommunerna arbetar med uppföljning av föräldraskapsstödsområdet

Det framkommer genomgående i intervjuerna att kommunerna inte följer upp andra aktörers arbete med föräldraskapsstöd i kommunen. Men en kommun lyfte att det hade varit bra att ge tydliga uppdrag till andra aktörer i kommunen (t.ex. civilsamhället) och därefter efterfråga uppföljning.

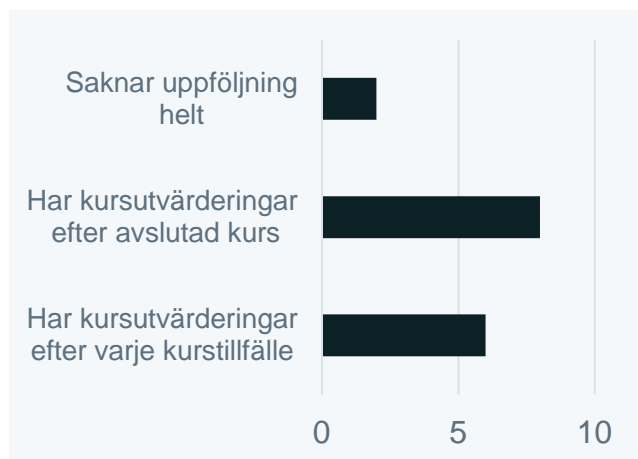
Generellt saknas uppföljningar som både omfattar det universella, selektiva och indikerade stödet. Primärt genomförs uppföljningar av föräldraskapsstödsprogram, vilka dock sällan sammanställs på aggregerad nivå. De indikerade insatserna följs upp separat genom socialtjänstens ordinarie arbete. Några få kommuner genomför även enkätundersökningar kopplade till hela verksamheten på familjecentraler respektive öppenvården men som inte är specifikt kopplat till föräldraskapsstöd.

Endast en kommun arbetar med uppföljning av föräldraskapsstödet på en mer övergripande nivå. Kommunen utgår från framtagna kommunövergripande handlingsplan där bland annat föräldraskapsstöd ingår. Uppföljningen görs utifrån framtagna mätetal (t.ex. tandhälsa och hälsokurvor). En annan kommun planerar också att analysera uppföljningar av olika insatser på en mer övergripande nivå genom kartverket GIS. På så sätt ska man även kunna samköra uppföljningarna med andra typer av kartläggningar. I övrigt arbetar kommunerna generellt inte med övergripande uppföljningar.

När föräldraskapsstödsprogrammen följs upp så görs det i form av kursuppföljningar. Åtta kommuner genomför kursuppföljningar efter avslutad kurs och sex genomför det efter varje kurstillfälle. Två kommuner har meddelat att de saknar uppföljning helt. Några av kommunerna som genomför uppföljningar efter kurserna har egenstrukturerade uppföljningar, men de flesta använder sig av

uppföljningar som ska göras enligt föräldraskapsstödsprogrammets manualer efter sista kurstillfället. En kommun använder dock en manualbaserad uppföljning som även används inom andra områden.

Uppföljning i kommunerna. Antal kommuner på horisontella axeln.

Flera framför att det finns fördelar med att genomföra uppföljningar i samband med kurstillfällena på plats för att få så hög svarsfrekvens som möjligt. En kommun tillhandahåller surfplattor för de som inte har mobiler så att uppföljningen kan fyllas i digitalt på plats. Vidare har flera kommuner fysiska uppföljningsträffar någon månad efter avslutad föräldrakurs.

Generellt sammanställs inte kursuppföljningarna på aggregerad nivå. Det finns dock ett exempel på en kommun där föräldraskapsstödsamordnaren sammanställer alla uppföljningar för föräldraskapsstödsprogrammen centralt. I detta fall redovisas resultaten därefter för styrgruppen.

Fyra kommuner framför att de rapporterar vidare kursuppföljningar till Martin Forsters forskning som bedrivs genom Karolinska Institutet. Detta avser endast uppföljningar för programmen ABC och Komet. En av kommunerna använder sig av sammanställningen som redovisas för de kommuner som har skickat in uppgifterna och kan därmed jämföra sig med andra kommuner.

Generellt så rapporterar inte kommunerna någon form av strukturerad uppföljning av föräldraskapsstödsarbetet uppåt i organisationen. Det är heller inte något som efterfrågas av politiken eller av högre chefer. I vissa fall följer dock politiken och chefer upp uppgifter om antal deltagare och hur många i personalen som har genomgått en instruktörutbildning. Viss rapportering uppåt i organisationen kan även ske via verksamhetsberättelser.

2.7.3 Vad kommunerna följer upp

Det finns en stor variation kring vad kommunerna följer upp. Primärt är det antal deltagare på föräldraskapsstödsprogrammen som följs upp mer strukturerat. Sju av kommunerna lyfter att de följer upp antal deltagare på föräldrakurser och tre av kommunerna nämner de följer upp nöjdhet efter kurserna. Två kommuner framför att de också frågar om föräldern har haft nytta av verktygen från kursen. Därtill följer två kommuner upp vilket område föräldern bor i för att kunna använda det för vidare analys avseende hur man når ut till olika delar i kommunen. Vidare finns det två kommuner som frågar om mer praktiska frågor som önskemål om lokaler och tider.

Utöver den manualbaserade uppföljningen som en kommun genomför har kommunen också utformat tre frågor utifrån den nationella strategin som ställs till samtliga grupper oavsett föräldraskapsstödsprogram:

- Den kunskap jag fått har varit användbar (skala)
- Jag har blivit stärkt i min föräldraförmåga

Exempel på vad kommunerna önskar att följa upp	Antal kommuner
Effekt	8 av 10
Viktigt att kunna jämföra sig med andra kommuner	6 av 10
Nöjdhet	5 av 10
Möjliggöra uppföljning över tid	5 av 10
Behöver stöd vid utformning av frågor/enkäter	4 av 10
Resultat	4 av 10
Deltagare	3 av 10
De föräldrar kommunen inte når	2 av 10
Kvalitet	2 av 10
Process	2 av 10
Hur man når ut med föräldraskapsstödet	Info från workshop

- Relationen mellan mig och mitt barn har stärkts

I övrigt utgår dock inte uppföljningen i kommunerna ännu från den nya nationella strategin från 2018.

Genom Karolinska Institutets uppföljning följs bland annat kursledares styrkor och svagheter upp, föräldrars upplevelse samt effekt och kvalitet.

Kartläggningen visar att kommunerna önskar mer stöd kring uppföljning, framförallt för att kunna följa upp effekt (se tabell på föregående sida). Men det handlar också om att få stöd för att skapa en mer strukturerad uppföljning, t.ex. genom hjälp med utformning av enkäter, och om att det skulle vara värdefullt att uppföljningen samordnas nationellt för att möjliggöra jämförelse mellan kommuner. Därtill finns det önskan om att kunna följa upp nöjdhet, om föräldrarna har varit nöjda med kursen och om den har gett effekt för dem genom att de har kunnat ta till sig verktygen som lärts ut.

Exempel på befintliga datakällor och indikatorer

- Data genom BVC och MVC. Barnhälsovårdsregistret.
- Tandhälsa
- Data som samlas in genom ANDT-enkäter
- Hur många som blivit lagförda
- Skolnärvaro
- Studieresultat från SFI
- Data som följs upp inom psykiatrin
- Statistik som kan plockas ut från Pro Capita (t.ex. beslut om insatser)
- Antal placeringar
- Antal insatser i kommunen
- Antal återaktualiseringar
- Antal orosanmälningar
- Statistik från öppna jämförelser (t.ex. vilka program som erbjuds i kommunen, beviljade insatser)
- Betyg
- Socioekonomisk statistik
- Antal ärenden
- Antal utredningar

Två kommuner lyfte utmaningen kring att kommunernas uppföljning i dagsläget endast omfattar de föräldrar som faktiskt nås av stödet.

I samband med intervjuerna ställdes även frågan om vilka datakällor som skulle kunna användas för att följa upp samt skapa indikatorer inom föräldraskapsstödsområdet. Genomgående hade kommunerna svårt att komma på vilken data som skulle kunna vara relevant, men några förslag lyftes och redovisas i rutan till vänster. Vad gäller förslaget "antal orosanmälningar" lyftes problematiken med att ha det som en indikator. En ökning av antalet orosanmälningar kan dels bero på att kommunen är bra på att nå ut med information om vikten av att anmäla och dels bero på att fler barn far illa i kommunen.

2.7.4 Användningsområden för resultatet av uppföljningarna

Uppföljningarna som genomförs i form av kursuppföljningar används primärt för att kursledarna ska kunna utveckla stödet till framtida träffar.

Genomgående framför kommunerna att de primärt vill använda uppföljningarna till verksamhetsutveckling för att på så sätt förbättra föräldraskapsstödet. Kommunerna vill kunna använda resultaten som kunskapsunderlag och vägledning i det fortsatta arbetet. Flera lyfter fördelar med att uppföljning efterfrågas från nationell eller regional nivå, det uppges ge ökad legitimitet att fortsätta driva arbetet och kan bland annat användas för att få mer stöd från politiken. Detta tycks framförallt vara viktigt då det är svårt för kommunerna att påvisa resultat för det förebyggande arbetet som bedrivs. En efterfrågad uppföljning tros ge ökat mandat för att fortsätta driva det förebyggande arbetet inom kommunen. Vidare skulle kommunerna vilja använda sig av uppföljningarna för att kunna jämföra sig med andra kommuner och även här framförs att det finns fördelar med att kunna visa politiken hur kommunen ligger till i förhållande till andra kommuner. Två kommuner lyfter dock att tiden ofta inte räcker till för att hinna analysera uppföljningar som exempelvis öppna jämförelser och att det därmed även finns behov av stöd för analys av resultaten.

2.7.5 Ansvariga för uppföljning

Kartläggningen visar att det primärt är kursledarna som arbetar med uppföljning i kommunen i form av uppföljningar av föräldraskapsstödsprogrammen. Det saknas dock oftast en funktion som sammanställer och analyserar samtliga uppföljningsunderlag från de olika kurserna. I två av kommuner som har föräldraskapsstödssamordnare så ligger ansvaret för uppföljning på dem.

Åtta av kommunerna framför att de önskar att uppföljningen efterfrågas från nationell nivå/MFoF/Socialstyrelsen, alternativt att det efterfrågas på regional nivå från Länsstyrelserna.

Flera kommuner lyfter fördelar med att ha en mer styrd uppföljning där specifika saker efterfrågas. Många menar att om uppföljningen inte efterfrågas så blir den inte av.

2.7.6 Uppföljning kopplat till närliggande områden

Kartläggningen visar att föräldraskapsstödsområdet inte har någon självklar koppling till något närliggande område vad gäller uppföljning. Flera kommuner nämner att Socialstyrelsens uppföljning öppna jämförelser delvis skulle kunna länkas samman med föräldraskapsstödsområdet. En fråga som ställs genom öppna jämförelser är vilka program kommunen erbjuder, men det varierar mellan kommunerna om man tolkar att även föräldraskapsstödsprogram ska rapporteras in under den frågan. En idé som lyfts av flera är att Socialstyrelsen skulle kunna lägga in alternativ för de vanligaste föräldraskapsstödsprogrammen för att på så sätt få en nationell uppföljning över vilka program som erbjuds av kommuner. Vidare lyfter flera kommuner att uppföljningen av föräldraskapsstödsområdet skulle kunna sammankopplas med uppföljningen till Kolada, där statistik för samtliga kommuner sammanställs på nationell nivå och möjliggör en jämförelse mellan kommuner.

Det framkommer även enstaka önskemål om att uppföljningen skulle kunna sammankopplas med BVC och MVC:s uppföljningar alternativt folkhälsoundersökningar som redan genomförs i kommunerna. Några kommuner lyfter även att uppföljningarna skulle kunna läggas upp på ett liknande sätt som Karolinska Institutets uppföljning av ABC och Komet, men framför att det behövs något som går att applicera på samtliga kommuner oavsett vilket program som erbjuds.

På frågan om vilka övriga tvärfunktionella områden som fungerar bra ur ett uppföljningsperspektiv så har inte någon röd tråd mellan olika intervjuades svar kunnat identifieras.

Nationell uppföljning	Regionsspecifik uppföljning	Kommunspecifik uppföljning	Kommunspecifik uppföljning (kopplad till skolan)
Öppna jämförelser	Ung Livsstil	Medborgarenkäter	Elevundersökningar
Kolada	Uppföljningar genom BVC	Enkät för öppenvården	Enkäter genom förskola
Socialstyrelsens och Skolverkets pilotprojekt för tidiga insatser	SKL brukarundersökning	ANDT-uppföljning	Hälsosamtal med elever
Skolinspektionens uppföljningar	Statistik från Region Skåne	Enkät om familjecentral	Skolhälsoenkät
	Folkhälsoundersökningar	Uppföljning kring ekonomiskt bistånd	Kuratorers kartläggning
	Lupp		Hälsoenkät för barn som flyttar till kommunen

3 RAMVERK FÖR UPPFÖLJNING AV FÖRÄLDRASKAPSSTÖD

3.1 SYFTE OCH UTGÅNGSPUNKTER

Som framkom i inledningen till denna rapport har en del av syftet med uppdraget varit att ta fram ett förslag till ramverk för uppföljning som primärt ska baseras på kartläggningen som redovisades i avsnitt 2. Detta ramverk presenteras i avsnitt 3.4.

Som också framkom i inledningen har ramverket för uppföljning tagits fram för att stötta MFOF i det regeringsuppdrag som handlar om att stödja genomförandet av och följa upp den nationella strategin för ett stärkt föräldraskapsstöd. Därtill ska ramverket i förlängningen bidra till utvecklingen av relevanta indikatorer som gör det möjligt att följa upp och se utvecklingen över tid.

Utgångspunkten har varit att ramverket ska:

- Innehålla ett förslag kring vad som bör följas upp inom föräldraskapsstödsområdet.
- Kunna appliceras på alla kommuner (kartläggningen har inte omfattat hur andra aktörer än kommuner arbetar och önskar arbeta med uppföljning av föräldraskapsstödsområdet).

Utgångspunkter för ramverket har även varit avgränsningar som framkom i inledningen, avsnitt 1.3. Det vill säga att ramverket inte baseras på:

- En uttömmande utredning av MFOF:s behov, t.ex. relaterat till myndighetens hela uppdrag inom föräldraskapsstöd eller relaterat till utvecklingen av indikatorer inom andra områden än inom föräldraskapsstöd.
- En uttömmande utredning av hur uppföljning går till inom liknande ämnesområden såsom t.ex. inom folkhälsoområdet.

- En uttömmande utredning av kommunernas övriga styrning och uppföljning (d.v.s. ej kopplat till föräldraskapsstöd) fungerar.

Ramverket ska inte heller omfatta hur uppföljning rent praktiskt ska gå till.

3.2 CENTRALA FRÅGESTÄLLNINGAR OCH HUVUDSAKLIGA ALTERNATIV

Vid utarbetandet av ramverket har två huvudsakliga frågeställningar adresserats:

1. VAD som ska följas upp
2. VILKA ASPEKTER av detta som ska följas upp

Vad gäller den första frågeställningen har fyra huvudsakliga områden diskuterats:

1. Aktiviteter utifrån nationella strategin
2. Aktiviteter utifrån vad som är reglerat i lag och dylikt
3. Kommuners faktiska aktiviteter (oberoende av nationella strategin, lagar och dylikt)
4. "Typaktiviteter" som bedöms fördelaktiga att genomföra

Det beslutades dock redan i definitionsfasen att kartläggningen skulle ske just utifrån nationella strategin, eftersom det är MFOF:s uppdrag att följa upp denna, och därför finns mest information relaterad till detta alternativ.

Vad gäller den andra frågeställningen har fem huvudsakliga aspekter diskuterats:

1. Att följa upp VAD som görs
2. Att följa upp med vilken KVALITET det görs
3. Att följa upp med vilken EFFEKTIVITET det görs
4. Att följa upp vilken EFFEKT det får
5. Att följa upp VARFÖR det ser ut som det gör

3.3 ANALYS OCH SLUTSATSER UTIFRÅN KARTLÄGGNING

3.3.1 VAD som ska följas upp generellt

När det gäller frågeställningen om VAD som ska följas upp har kommunerna generellt inte uppfattats ha tydliga idéer om vad man önskar följa upp. Det som nämns är framförallt att man vill se effekter, men att detta är svårt att följa upp i praktiken. Man önskar också kunna mäta hur man når ut, tex. till olika grupper men även hur nöjda föräldrar är med föräldraskapsstödet. Det har också framkommit tydliga önskemål om att kunna jämföra sitt arbete med andra kommuner.

Eftersom nationella strategin representerar något som alla kommuner har att förhålla sig till så kan den utgöra en god grund för uppföljning - genom att låta uppföljning baseras på den skulle uppföljningen kunna bli jämförbar mellan kommuner. Ett ytterligare argument för att utgå från den nationella strategin är att MFoF har till uppdrag att följa upp den nationella strategin. En uppföljning som baseras på nationella strategin också skulle kunna vara till hjälp för att lyfta föräldraskapsstödsområdet till en mer strategisk nivå.

Det skulle dock kunna undersökas närmare vad som är reglerat i lag och dylikt för att säkerställa att även detta följs upp. För sådana aktiviteter skulle eventuellt i dagsläget redan kunna följas upp av andra aktörer än MFoF. Därtill behöver man ta ställning till om en sådan uppföljning som genomförs av andra aktörer är intressant att inkludera i en helhetsbild av uppföljningen av föräldraskapsstödet.

Kommunerna uttrycker också intresse av att få hjälp med uppföljning i allmänhet inom föräldraskapsstödsområdet och det tolkas som att de vill ha hjälp även med att följa upp sina konkreta aktiviteter. Eftersom de konkreta aktiviteterna kan skilja sig åt mellan olika kommunerna, kan MFoF behöva stötta med uppföljning på två olika sätt. Dels genom att skapa någon form av uppföljning som är jämförbar mellan olika kommuner, t.ex. genom att uppföljningen baseras på nationella strategin, och dels genom att stötta kommuner med sin egen uppföljning. Eventuellt skulle någon form av ytterligare utredning behöva göras för att förstå hur uppföljning av konkreta aktiviteter skulle kunna genomföras på ett enhetligt sätt i olika kommuner. Ett första steg skulle dock kunna vara att inkludera några frågeställningar i uppföljningen om vad kommunerna faktiskt gör för konkreta aktiviteter, se ramverket i avsnitt 3.4.

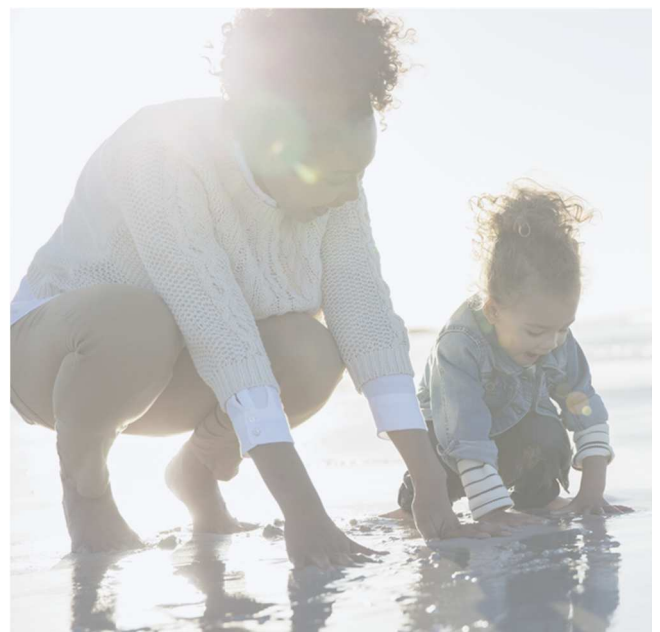
Att följa upp "typaktiviteter" handlar om att man skulle undersöka om kommuner genomför vissa generiska aktiviteter som man kan tänka sig att det är bra om alla kommuner genomför. Exempel skulle kunna vara att göra en behovsanalys, erbjuda ett visst föräldraskapsstödsprogram, ta fram en handlingsplan etc. Svårigheten med att basera uppföljningen på "typaktiviteter" kan dock vara att man då måste veta

vilka typaktiviteter som faktiskt är fördelaktiga att genomföra. Det har inte inom ramen för detta uppdrag funnits utrymme för att undersöka i detalj vad som skulle kunna vara bra typaktiviteter att följa upp.

Det behöver naturligtvis även vara tydligt inom ramen för uppföljningen vad man menar med föräldraskapsstöd, se övergripande slutsatser i avsnitt 2.1. Det finns behov av att reda ut och tydliggöra om man t.ex. avser följa upp det universella och riktade stödet på samma sätt. Eftersom framförallt det universella och det indikerade stödet uppfattas vara två olika verksamheter kan det behövas olika uppföljningar. Det kan vara svårt att hitta ett representativt svar på en fråga som avser två helt olika verksamheter och kanske är det två olika personer som bör svara för sina respektive verksamheter.

Utgångspunkten är att ramverket ska kunna användas för verksamhetsutveckling, vilket är vad kommunerna framförallt tänker sig att resultat från uppföljning ska kunna användas till. Det har också efterfrågats från kommunerna att uppföljningen ska kunna användas till att visa resultat för att öka legitimiteten att fortsätta bedriva det förebyggande arbetet. I ramverket finns det element som kan uppfylla detta behov av att visa resultat, men ramverket skulle kunna vidareutvecklas för att bättre möta detta behov. Framförallt genom att ta fram mer konkret information relaterat till området "Ett tillgängligt stöd". Men att förstå mer om hur man kan mäta effekt skulle också kunna bidra till att uppfylla detta önskemål.

Sammanfattningsvis finns ingenting i kartläggningen som talar mot att uppföljning inte kan utgå från nationella strategin. Men man kan behöva undersöka hur man också säkerställer att sådant som är reglerat i lag verkligen följs upp och hur kommuners faktiska aktiviteter som inte regleras av nationella strategin kan följas upp.

3.3.2 VAD som ska följas upp kopplat till nationella strategin

Om man bestämmer sig för att basera uppföljning på nationella strategin behöver man också fundera på vad det är mer specifikt som man vill ta reda på. I det ramverk som föreslås nedan finns ett första förslag på frågor som relaterar till den information som bedöms vara intressant för kommunerna.

För det första utgår frågeställningarna generellt från vad det står i strategin att man ska göra. Men frågeställningarna har också andra funktioner. Vissa frågeställningar relaterar till konkret information som kommunerna kan behöva veta för att utveckla sin verksamhet, t.ex. att förstå hur stor andel av föräldrarna som har nåtts av information om att det finns föräldraskapsstöd. Speciellt relaterat till området "Ett tillgängligt stöd" har kommunerna efterfrågat sådan information. Andra frågeställningar kan vara bra för kommunerna att med jämna mellanrum ta ställning till för att arbeta i linje med strategin, t.ex. hur systematiskt man arbetar för att säkerställa att det föräldraskapsstöd som erbjuds baseras på bästa tillgängliga kunskap. Detta har inte direkt efterfrågats av kommunerna, men kan förutom att vara bra för att säkerställa att man arbetar i linje med nationella strategin hjälpa kommunerna att tänka mer strategiskt och ur ett helhetsperspektiv. Frågeställningar som handlar om hur man konkret arbetar, t.ex. huruvida man har en dedikerad resurs, har inte heller efterfrågats uttryckligen av kommuner, men finns med på grund av den allmänt starka efterfrågan på möjligheter att jämföra sig med andra kommuner och för att stimulera diskussion. Frågeställningarna om hur effektivt MFoF:s och Länsstyrelsernas stöd är finns med för att kommunerna ska kunna ge feedback på dessa organisationers stöd, även om det inte direkt har efterfrågats av kommunerna. Ramverket för uppföljning innehåller sammanfattningsvis alltså olika typer av frågeställningar kopplade till olika typer av behov som setts och antagits hos kommunerna. Det är dock viktigt att ha med sig att kommunerna inte har en tydlig uppfattning om vad de önskar ha för målsättningar, se bl.a. avsnitt 2.1.

Generellt kan man säga att olika typer av frågeställningar är olika relevanta för de olika delarna av nationella strategin. Vad gäller området "Ett tillgängligt stöd" så har det bedömts vara möjligt att utveckla mer detaljerade frågeställningar och/eller specifika mätetal kopplade till hur man når ut och till vilka grupper man når men eventuellt också kopplade till nöjdhet och upplevd effekt. Detta är något som kommunerna också bedöms vara intresserade av att veta och som troligtvis skulle kunna göras jämförbart mellan kommuner. En relaterad fråga är då också vilken information man önskar om olika målgrupper, t.ex. om man önskar se om det är skillnader mellan män och kvinnor. Men även frågeställningar kopplade till hur systematiskt man arbetar ur ett helhetsperspektiv bedöms kunna vara värdefullt för kommunerna att ta ställning till för att öka sitt

helhetsperspektiv och strategiska tänk, även om det inte direkt efterfrågas av kommunerna. Att följa upp hur systematiskt man arbetar skulle kunna ske genom en självskattning på en tydlig skala, skalan skulle kunna illustreras med exempel på vad respektive nivå innebär. Sammanfattningsvis är alltså olika typer av frågeställningar intressanta inom området "Ett tillgängligt stöd".

Vad gäller området "Ett kunskapsbaserat arbetsätt" så behöver det tydliggöras vad kommunernas ansvar kopplat till detta ska vara. Kommunerna har inte haft någon direkt efterfrågan på att följa upp hur man arbetar inom detta område och tycker inte heller att de borde arbeta med området, utan de förslag som framkommer i ramverket baseras helt enkelt på vad som framkommer att man ska göra i nationella strategin. Man kan också se det som att frågor kopplade till "Ett kunskapsbaserat arbetsätt" kan integreras i frågeställningarna under området "Ett tillgängligt stöd", eftersom kommuner kan inhämta kunskap bl.a. genom behovsanalyser. Området "Ett kunskapsbaserat arbetsätt" har inte i ett första steg bedömts vara moget för detaljerade frågeställningar och/eller specifika mätetal. Inte heller har det framkommit några indikationer på framgångsfaktorer som skulle kunna användas för att följa upp typaktiviteter som kan vara bra att genomföra. Även om t.ex. omvärldsbevakning och att åka på konferenser skulle kunna vara sådana aktiviteter. Likaså har det inte i ett första steg bedömts vara relevant att inkludera frågeställningar vars svar ska kunna aggregeras till forskning eller metodutveckling. Det finns ingen sådan uttalad efterfrågan och det skulle innebära en hög ambitionsnivå.

Vad gäller området "En stödjande organisation" är det inte heller något som har efterfrågats av kommuner att man ska följa upp. Det bedöms också vara svårare att besvara mer detaljerade frågeställningar och/eller specifika mätetal kopplade till resultat och effekt än inom området "Ett tillgängligt stöd", eftersom tillgänglighet per definition handlar om att uppnå en viss effekt medan organisation handlar om att skapa förutsättningar. Att besvara direkta frågor relaterade till hur systematiskt man arbetar med att utveckla sin organisation kan också i ett första steg bli ganska abstrakt och svårt att kommunicera. Här kan det därför vara ett alternativ att följa upp hur kommunerna faktiskt organiserat sig. I det föreslagna ramverket finns frågeställningar kopplade till framgångsfaktorer som framkommit inom ramen för den kartläggning som presenteras i denna rapport. Ett syfte med att ta med sådana frågeställningar i ramverket kan också vara att öka helhetsperspektivet och det strategiska tänket, men även att kunna jämföra sig mellan kommuner. Det kan helt enkelt väcka tankar och ge idéer om goda exempel. Som tidigare framkommit är det dock svårt att veta vilka organisatoriska aspekter som verkligen är de som gör skillnad för resultatet och det är t.ex. inte säkert att det är meningsfullt att ta fram en handlingsplan om det sedan t.ex. inte finns resurser att genomföra den.

I tillägg till det som framkommer i nationella strategin skulle man också kunna lägga till vissa frågor i ramverket kopplade till uppföljning av konkreta aktiviteter som genomförs och föräldraskapsstöd som erbjuds. Framförallt skulle kommuner då kunna använda sig av uppföljningen för att jämföra sig med varandra och för att få tips och idéer från andra kommuner. MFoF och Länsstyrelserna bedöms eventuellt också kunna ha nytta av denna information.

I tillägg till detta skulle man också kunna lägga till vissa frågor kopplade till mätningar av "tillståndet" i kommunen eller i bästa fall effekter. Utgångspunkten är att man då skulle kunna titta på vilken information och/eller indikatorer som redan finns tillgängliga i existerande datakällor t.ex. kopplat till psykisk ohälsa för att få en bild av t.ex. hur barn mår. Efter hand skulle man eventuellt kunna ta fram egen information och egna indikatorer.

Kommuner har också efterfrågat att uppföljningen av föräldraskapsstödsområdet ska kunna användas till att visa resultat för att öka legitimiteten att fortsätta bedriva det förebyggande arbetet. Framförallt om ytterligare detaljerade frågeställningar och/eller specifika måttal kopplade till "Ett tillgängligt stöd" utvecklas så skulle de kunna visa på konkreta resultat. Men även olika typer av effektmål som kan utvecklas skulle kunna bidra till detta. I övrigt kan kommuners egna uppföljning av konkreta aktiviteter följas upp på ett sätt som visar resultat inom området.

Generellt kan man säga att det ramverk som föreslagits alltså bidrar till uppföljning av nationella strategin och därmed till uppföljning av hur man arbetar ur ett strategiskt perspektiv och ur ett helhetsperspektiv. Det som inte täcks av ramverket

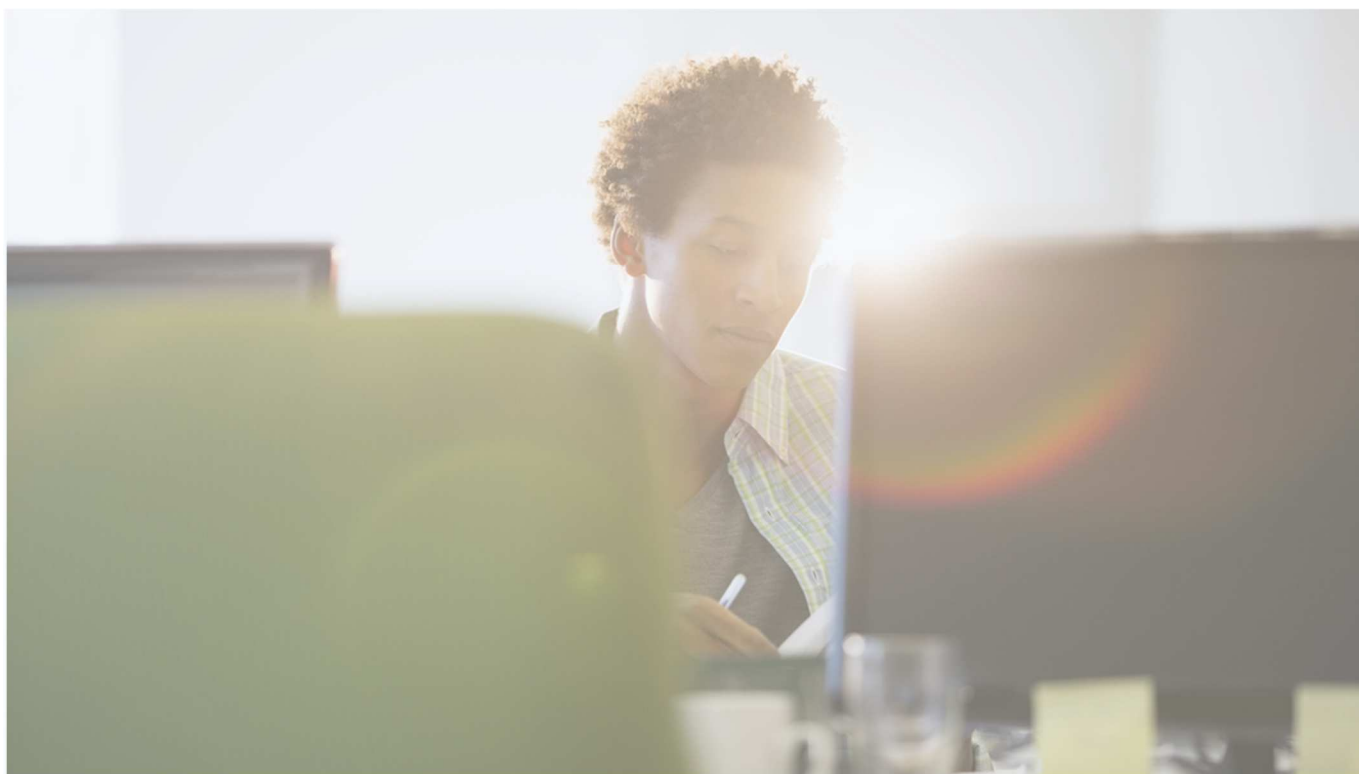
är de konkreta aktiviteterna ute i kommunerna som kan variera. Där de två perspektiven möts är dock primärt i frågeställningarna under "Ett tillgängligt stöd" som bl.a. handlar om hur kommunerna når ut med föräldraskapsstödet. Sådana frågeställningar relaterar både till nationella strategin och till kommunernas konkreta arbete.

De exakta frågeställningarna, och de exakta formuleringarna av dem, som presenteras i ramverket i avsnitt 3.4 kan behöva ses över och modifieras i framtiden. Till exempel kan det finnas andra sätt att ta reda på om informationen om föräldraskapsstödet har nått ut än att mäta just vilka som har fått informationen de senaste två åren som i frågan "*Hur stor andel av alla föräldrar har nåtts om information om att det finns föräldraskapsstöd de senaste två åren?*".

3.3.3 VILKA ASPEKTER som ska följas upp

Som framkom ovan kan man följa upp olika aspekter av ett och samma område. Man kan följa upp VAD som görs, med vilken KVALITET det görs, med vilken EFFEKTIVITET det görs och vilken EFFEKT det får respektive VARFÖR det ser ut som det gör.

Eftersom området föräldraskapsstöd bedöms vara ett område under utveckling kan det vara svårt att åstadkomma en mycket specifik uppföljning och därför innehåller förslaget till ramverk primärt frågor relaterade till VAD man gör. En annan anledning till att frågor relaterade till detta är inkluderade är att nationella strategin handlar om att skapa förutsättningar för arbetet och det kan bli en komplex uppföljning om man för den typen av aktiviteter, åtminstone i ett första läge, ska följa upp kvalitet,

effektivitet och effekt – t.ex. hur kvalitativ och effektiv var kommunens behovsanalys?

Dock bedöms frågor relaterade till effekt kunna besvaras primärt relaterat till tillgänglighet, t.ex. hur många man når ut till. Och effekter i form av självskattningar kan ställas även relaterat till t.ex. hur man bedömer sin egen kunskap. I tillägg till detta skulle data från olika typer av informationskällor kunna användas för att bidra till en lägesbild eller eventuellt bidra till att mäta effekt – detta måste dock utredas.

Även frågor relaterade till VARFÖR eller VARFÖR INTE något ser ut som det gör skulle kunna vara intressanta att besvara. På så sätt kan man få en djupare förståelse för varför resultatet av uppföljningen ser ut som det gör.

3.3.4 Målsättningar kopplade till ramverket

En frågeställning som också måste adresseras är om och i så fall vem som ska sätta mål kopplade till frågeställningarna i ramverket. Önskar kommuner sätta egna mål baserade på ramverket? Önskar kommuner också arbeta mer systematiskt med målsättning utöver vad som framkommer på en hög nivå i nationella strategin? T.ex. behöver man visa hur man bidrar till kommunens mål? Önskar även MFOF sätta mål baserade på ramverket? En frågeställning är också om det är önskvärt att sätta mål för de mer subjektiva frågeställningarna relaterade till t.ex. hur systematiskt man arbetar.

Men en ännu vidare frågeställning är om vad som ska utföras inom området föräldraskapsstöd egentligen först borde formuleras ännu tydligare, vilket skulle kunna ske såväl utifrån nationella strategin som utifrån kommuners konkreta aktiviteter. I så fall kan frågeställningarna i ramverket göras mer detaljerade och det blir enklare att sätta konkreta mål. Detta relaterar till den diskussion som tidigare berörts i rapporten om att mål på ”mellannivå” ofta saknas i kommunerna.

3.3.5 Om utvecklingen av ramverket

Bedömningen är att ramverket för uppföljning kan behöva vidareutvecklas i framtiden av bl.a. följande anledningar:

- Ramverket kan behöva förändras om fler aktörer ska omfattas av det.
- Ramverket kan behöva förändras då föräldraskapsstödsområdet mognar. T.ex. om det blir mer etablerat vilka aktiviteter som ska genomföras och om man förstår mer om hur man kan mäta effektivitet.

När det slutgiltiga ramverket för uppföljning är framtaget behöver det också ytterligare analyseras vilka positiva och negativa effekter som det kan bidra till och vilka aktiviteter och beteenden som stimuleras.

3.4 RAMVERK FÖR UPPFÖLJNING

Ramverk för uppföljning föräldraskapsstöd

		Mål*	Utfall	Varför/ varför inte?
En nationell strategi för ett stärkt föräldraskapsstöd	Aktiviteter 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Vilka föräldraskapsstödsprogram erbjuds i kommunen? 2. Vilka är kommunens viktigaste insatser inom föräldraskapsstöd? 		
	Ett tillgängligt stöd 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Hur stor andel av alla föräldrar har nåtts om information om att det finns föräldraskapsstöd de senaste två åren? 2. Erbjuds föräldraskapsstödsutbildningar eller annan allmän information om föräldraskapsstöd för föräldrar med barn i följande åldersspann? 3. Hur systematiskt arbetar kommunen för att öka tillgängligheten till föräldraskapsstöd? 4. Hur systematiskt arbetar kommunen för att 1) ta reda på och 2) anpassa föräldraskapsstödet till föräldrars och barns olika bakgrunder, förutsättningar, behov och önskemål? 5. Hur systematiskt arbetar kommunen för att kommunicera att föräldraskapsstöd även kan gälla andra närstående vuxna än biologiska och/eller rättsliga föräldrar? 		
	Ett kunskapsbaserat arbetssätt 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Hur systematiskt arbetar kommunen för att säkerställa att det föräldraskapsstöd som erbjuds baseras på bästa tillgängliga kunskap? 2. Har kommunen tillräcklig kunskap om effektiva arbetssätt, metoder och andra insatser (t.ex. evidensbaserade metoder) inom föräldraskapsstödsområdet? 		
	En stödjande organisation 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Har kommunen en dedikerad resurs på minst 50% för arbetet med föräldraskapsstöd? 2. Har kommunen ett styrdokument/en handlingsplan för arbetet med föräldraskapsstöd? 3. Efterfrågas på chefsnivå inom kommunen en systematisk uppföljning/utvärdering av arbetet med föräldraskapsstöd? 4. Har arbetet med föräldraskapsstöd ordinarie budget eller finansieras det genom projektmedel? 5. Hur väl fungerar samverkan inom kommunens organisation relaterat till arbetet med föräldraskapsstöd? 6. Är arbetet med föräldraskapsstöd förvaltningsövergripande? 7. Inom vilken förvaltning ligger huvudansvaret för arbetet med föräldraskapsstöd? 8. Innebär MFoF:s arbete med föräldraskapsstöd ett effektivt stöd för er? 9. Innebär Länsstyrelsens arbete med föräldraskapsstöd ett effektivt stöd för er? 		
	Perspektiv 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Hur systematiskt arbetar kommunen för att samtliga följande perspektiv ska genomsyra arbetet med föräldraskapsstöd? Barns rättigheter, jämställdhet och det jämställda föräldraskapet samt jämlikhet i hälsa. 		
	Effekter och lägesbild 	T.ex. data från existerande databaser/system.		

* Primärt mål relaterade till VAD som görs.

APPENDIX

INTERVJUFRÅGOR

Områden	Frågor
Generellt	Vilken är din roll?
	På vilket sätt kommer du i kontakt med föräldraskapsstödsområdet i din roll?
	Vilket föräldraskapsstöd erbjuds av kommunen som du känner till?
	Vilket föräldraskapsstöd erbjuds av andra aktörer i kommunen som du känner till?
Ett tillgängligt stöd	Hur arbetar kommunen för att alla föräldrar ska erbjudas föräldraskapsstöd under barnets hela uppväxt?
	Hur arbetar kommunen för att öka tillgängligheten till föräldraskapsstöd?
	Hur arbetar kommunen för att 1) ta reda på och 2) anpassa föräldraskapsstödet till föräldrars och barns olika bakgrunder, förutsättningar, behov och önskemål?
	I de nationella strategin för ett stärkt föräldraskapsstöd framgår att "Föräldraskapsstöd bör förutom barnets rättsliga förälder, föräldrar eller vårdnadshavare även erbjudas andra närstående vuxna som barnet betraktar som förälder eller som på annat sätt är viktiga för att främja barnets hälsa och utveckling." Hur arbetar kommunen för att erbjuda föräldraskapsstöd till sådana närstående vuxna?
Ett kunskapsbaserat arbetssätt	Får kommunen tillräckligt med vägledning inom arbetet med föräldraskapsstöd? Varför inte?/Hur då?
	Har kommunen tillräcklig kunskap om effektiva arbetssätt, metoder och andra insatser (t.ex. evidensbaserade metoder) inom föräldraskapsstödsområdet? Varför inte?/Hur då?
	Hur arbetar kommunen för att säkerställa att det föräldraskapsstöd som erbjuds baseras på bästa tillgängliga kunskap?

En stödjande organisation	Är kommunens verksamhet organiserad på ett sätt som stödjer arbetet med föräldraskapsstöd? Varför inte?/Hur då?
	Hur fungerar samverkan inom kommunens organisation relaterat till arbetet med föräldraskapsstöd?
	Är arbetet med föräldraskapsstöd organiserat på ett stödjande och effektivt sätt på nationell, regional och lokal nivå? Varför inte?/Hur då?
	Hur fungerar samverkan mellan aktörerna relaterat till arbetet med föräldraskapsstöd?
Perspektiv som ska genomsyra arbetet med strategin	Hur arbetar kommunen för att perspektivet barns rättigheter ska genomsyra arbetet med föräldraskapsstöd?
	Hur arbetar kommunen för att perspektivet jämställdhet och det jämställda föräldraskapet ska genomsyra arbetet med föräldraskapsstöd?
	Hur arbetar kommunen för att perspektivet jämlikhet i hälsa ska genomsyra arbetet med föräldraskapsstöd?
Frågor relaterade till uppföljning och indikatorer	Hur arbetar kommunen med uppföljning och utvärdering av föräldraskapsstödsområdet?
	Följer kommunen upp och utvärderar allt föräldraskapsstödsarbete i kommunen eller enbart kommunens eget arbete med föräldraskapsstöd? Hur önskar kommunen att det såg ut?
	Vad följer kommunen upp och utvärderar inom föräldraskapsstödsområdet? Vad önskar kommunen följa upp och utvärdera?
	Använder kommunen några indikatorer/nyckeltal relaterade till föräldraskapsstödsområdet idag? Hur är dessa framtagna? Vilka tycker kommunen borde finnas?
	Vilka är kommunens mål relaterade till föräldraskapsstödsområdet och vad är utfallet?
	Hur arbetar kommunen med uppföljning och utvärdering av föräldraskapsstödsområdet med avseende på 1) sådant som är reglerat i lag 2) sådant som finns i t.ex. nationella strategier 3) sådant som kommunen själv har beslutat att genomföra?
	Hur önskar kommunen arbeta med detta?
	Vem inom kommunen arbetar med uppföljning och utvärdering av föräldraskapsstödsområdet idag? Vem önskar kommunen ska arbeta med uppföljning och utvärdering av föräldraskapsstödsområdet?
	Vad använder kommunen resultatet från uppföljningarna och utvärderingarna inom föräldraskapsstödsområdet till? Vad önskar kommunen använda det till?
	Hur relaterar uppföljningen och utvärderingen av föräldraskapsstödsområdet till liknande tvärfunktionella områden såsom t.ex. ANDT, folkhälsa m.m.? Hur önskar kommunen att uppföljningen och utvärderingen relaterar till sådana områden?
	Finns det något tvärfunktionellt område där kommunen upplever att uppföljningen och utvärderingen fungerar bra? Varför?
	Vilka datakällor skulle kunna användas för att följa upp och utvärdera samt skapa indikatorer inom föräldraskapsstödsområdet?
Avslutande frågor	Avslutningsvis, är det något som du inte tycker att vi har varit inne på som du vill skicka med oss?
	Vad är sammanfattningsvis det viktigaste du vill skicka med oss i vårt arbete?

About PA.

An innovation and transformation consultancy, we believe in the power of ingenuity to build a positive human future in a technologydriven world.

As strategies, technologies and innovation collide, we turn complexity into opportunity.

Our diverse teams of experts combine innovative thinking and breakthrough technologies to progress further, faster. Our clients adapt and transform, and together we achieve enduring results.

We are over 2,600 specialists in consumer, defence and security, energy and utilities, financial services, government, healthcare, life sciences, manufacturing, and transport, travel and logistics. And we operate globally from offices across the Americas, Europe, the Nordics and the Gulf.

PA. Bringing Ingenuity to Life.

Stockholm Office

Jakobsbergsgatan 17
SE 111 44 Stockholm
Sweden
+46 8 45 419 00

paconsulting.com

This report has been prepared by PA Consulting Group on the basis of information supplied by the client, third parties (if appropriate) and that which is available in the public domain. No representation or warranty is given as to the achievability or reasonableness of future projections or the assumptions underlying them, targets, valuations, opinions, prospects or returns, if any, which have not been independently verified. Except where otherwise indicated, the report speaks as at the date indicated within the report.

All rights reserved

© PA Knowledge Limited 2019

This report is confidential to the organisation named herein and may not be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical or otherwise, without the prior written permission of PA Consulting Group. In the event that you receive this document in error, you should return it to PA Consulting Group, Jakobsbergsgatan 17, SE 111 44 Stockholm, Sweden. PA Consulting Group accepts no liability whatsoever should an unauthorised recipient of this report act on its contents.